
Un documento notarial de Santiago de Compostela escrito en galego en 1337*

Raquel Rodríguez Parada
Instituto da Lingua Galega (USC)

Resumo:

O obxectivo deste artigo é ofrecer a edición crítica dun documento notarial inédito da comarca compostelá pertencente ao ano 1337. Trátase dun traslado que conta cunha copia (tamén conservada) dun texto de avinza e composición custodiado no Arquivo Histórico Diocesano de Santiago de Compostela (AHDS). Acompañamos a lectura dunha introdución na cal abordamos a descrición e estudo do documento e damos unhas breves notas dos notarios e escribáns; deseguido, achegamos un glosario en que aparecen recollidas todas as voces do léxico común contidas no dito texto e, finalmente, ofrecemos dous índices, un antroponímico e outro toponímico.

Palavras-chave:

Codicoloxía, ecdótica, lexicografía medieval, léxico xurídico-administrativo medieval, antroponimia, toponimia.

Abstract:

The purpose of this article is to offer a critical review of an unknown notarial document from the area of Santiago de Compostela dated in 1337. The text contains an agreement and composition, with a surviving copy of the transcription which is mentioned in the critical apparatus, housed in the Arquivo Histórico Diocesano (History Diocesan Archive) in Santiago de Compostela (AHDS). Its reading is accompanied by an introduction dealing with the description and the study of the document as well as some short notes about notaries and scribes. Next, a glossary is provided with all the voices in common vocabulary comprised in the text, and finally we present two indices, one anthroponymical and the other toponymical.

Key words:

Codicology, ecdotics, medieval lexicography, medieval legal-administrative vocabulary, anthroponymy, toponymy.

* Neste artigo recollo parte dun traballo academicamente dirixido (TAD) e, pola súa natureza, quero deixar constancia dos meus agradecementos aos membros do tribunal: Ana I. Boullón, Xosé L. Couceiro e Ramón Lorenzo. Tamén quero agradecer a Ernesto González Seoane, a Maka Pérez e a Damián Suárez as súas indicacións e aos responsables do Arquivo da Catedral de Santiago, a información proporcionada sobre os deáns composteláns.

No Arquivo Histórico Diocesano de Santiago de Compostela (AHDS) custódíase o texto que editamos. Trátase dun texto notarial inédito que resulta de interese dada a información que achega tanto dende o punto de vista histórico como filolóxico.

Por cuestións de espazo limitamos o noso estudo a unha breve nota introdutoria, á propia edición do texto, á relación de voces contidas nel e aos índices onomásticos, antroponímico e toponímico.

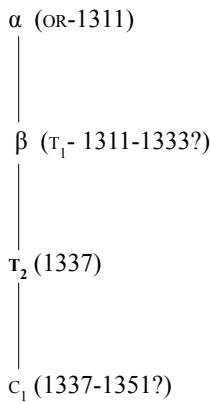
1. Estudo introdutorio

1.1. No cartafol 93 do fondo xeral, serie xurisdiccional, do AHDS gárdase o texto obxecto deste estudo. Esta carpeta recolle documentación en pergamiños e papeis soltos datados entre os anos 1261 e 1600, segundo o libro-guía do devandito arquivo (Temperán Villaverde e Cepeda Fandiño 2000: 26) e neles atopamos asuntos xurisdiccionais, regalía da Mitra e outros acordos relacionados co goberno da cidade de Santiago.

Traballamos cun conxunto de dous pergamiños, cosidos; un é un traslado (τ_2) e o outro, unha copia posterior (c_1), escrita ao sacar o instrumento dunha nota. O documento estudado, τ_2 , está datado no ano 1337, é e un traslado feito a partir dun traslado anterior (τ_1) hoxe descoñecido: “Este he **tralado dun tralado** da dita *composiçón* et auijnça” (1.57). Á súa vez, τ_1 está feito sobre un documento (OR) tamén descoñecido, datado no ano 1311, no cal se dá conta dun preito de avinza e composición. Descoñecemos os documentos OR e τ_1 , pois non se atopan nos fondos custodiados neste arquivo; con todo, podemos datar o texto τ_1 entre os anos 1311 -data de OR- e 1333 -ano en que atopamos por última vez a rúbrica e sinal do notario Fernán Abril, que exerceu a notaría dende 1287 (Bouza Álvarez 1960: 620).

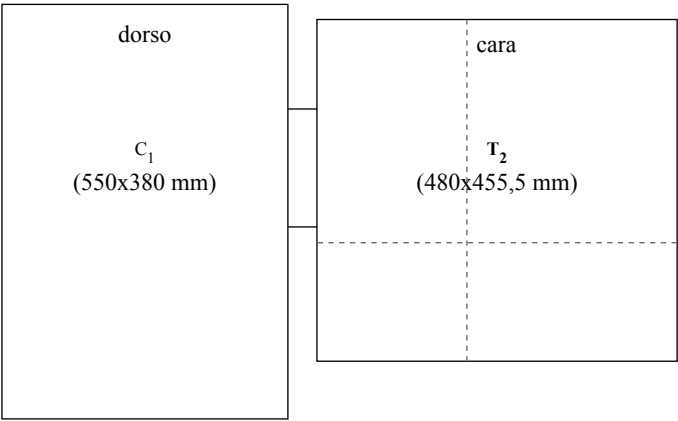
c_1 é unha copia sacada a partir de τ_2 , da que non coñecemos a data; con todo, supoñemos que é posterior ao ano 1337, en que datamos τ_2 . Outra proba que nos permite conxeturar a súa posterioridade é a intervención de Afonso Mouro, quen exerceu de notario en Santiago entre os anos 1323 e 1351 (Bouza Álvarez 1960: 623). Polo tanto, o documento que denominamos c_1 estará datado entre o ano 1337, data de τ_2 , e o ano 1351, derradeiro ano en que atopamos a intervención de Afonso Mouro.

O *stemma codicum* é o seguinte:

1.2 Descrición e contido do documento

No documento estudado (T_2) recóllese un preito escrito con letra gótica sobre un pergamiño groso. O texto vai acompañado por unha copia posterior (C_1) escrita, igualmente, en letra gótica e en soporte pergamiño e á cal nos referiremos no aparato crítico que segue a lectura.

Nota: as liñas descontinuas (----) representan o lugar polo que está dobrado o pergamiño.

A cara do texto (T_2), de dimensións 455,5x480 mm, está cosida polo lado esquerdo co dorso da copia (C_1), un pergamiño de 550x380 mm. No verso de ambos os

pergamiños atopamos unha serie de escritos (entre eles, unha *probatione penae*) dispostos horizontal e verticalmente, entre os que merece ser destacado un texto situado no reverso da copia, escrito en castelán, que di:

Número Primero

Concordia y compusición fecha en el año de 1349^[2] entre alçobispo don Rodrigo y el dean y cabildo de Santiago, ^[3] dela vna parte y el conçejo y vezinos desta ciudad, de la otra. ^[4] Sobre la jurisdicción y señorío liuertades y costumbres de ^[5] la dicha ciudad y sobre los daños, muertes y ynjurias ^[6] que sobre esto hauía auido. En la qual se declaran las ^[7] capitulaciones y compusiciones que entre las dichas par^[8]tes se deuía guardar y el dicho conçejo y vezinos se otor^[9]gan por basallos del arçobispo, como lo eran y hazen jura^[10]mento las dichas partes de cumplir lo contenido en esta ^[11] concordia sobre el altar de Santiago y sobre la corona ^[12] de Santiago Alfeo y sobre la cruz del ligno *domini*.

Está aquí dentro otro traslado desta mesma concordia^[13] y del mesmo tenor.

Tipoloxicamente é un preito de avinza e composición que, como indicamos, tivo lugar na comarca compostelá entre o arcebispo de Santiago, Rodrigo [de Padrón] -1307?-1316- (Cebrián Franco 1997: 123), e o deán compostelán, Aras Pérez Pardo -1311-1314/15- (Portela Pazos 1944: 109-112). No relativo ao contido, o documento comeza coa presentación das partes interesadas neste acordo, seguidas do cargo social que desempeñan, despois enuméranse as herdades outorgadas polos antepasados; exposto isto, faise unha redacción, polo miúdo, dos bens cedidos no acordo e das condicións que debe cumprir cada unha das partes. Finalmente, dáse unha listaxe de todas aquelas persoas participantes neste acordo, que é seguida pola fórmula e polo selo notarial.

1.3 Os notarios e os escribáns

Como xa indicamos liñas máis arriba, o documento que estudamos é un traslado dun traslado, motivo polo que imos ter en conta as referencias aos notarios que redactan as subscricións notariais e os escribáns que se citan.

O notario que escribe a *completio* e asina o manuscrito estudado (T₂) é Pai Fagúndez, que exerceu a súa actividade na cidade de Santiago de Compostela: “Pay Ffagundes, notario do conçejo de Santiago, jurado pola jgleia de Santiago” (1.53). Temos noticias da súa presenza na vida socio-económica da época dende o ano 1316, no cal efectúa unha compra, e posteriormente aparece como despenseiro do cabido e como cambiador e sábese que viviu na rúa da Moeda Vella. A documentación tamén nos achega datos do seu casamento en segundas nupcias, da existencia

dun fillo que herdou a súa profesión de despenseiro e das súas diversas compras de propiedades. O seu nome figura en 94 documentos custodiados no Arquivo Histórico Universitario de Santiago (AHUS) (Justo Martín / Lucas Álvarez 1991: 694), con todo en poucos deles desempeña a función notarial, pois testemuñamos que só asina dous textos en 1344 e fai tres traslados que confirmará outro notario (Bouza Álvarez 1960: 613).

Os escribáns que se citan como testemuñas son Pero Migueles, Aras Eanes et Roy Freire.

Afonso Mouro é o notario que estampa o seu sinal na copia do documento (C₁), de quen sabemos que foi notario da cidade compostelá entre 1323 e 1351 (Bouza Álvarez 1960: 623): “Eu, Affonso Mouro, notarjo público jurado de Santiago”. Entre os seus escribáns atópase Johán Fernandes, quen escribe o dito documento.

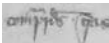

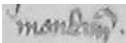
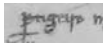
2. Criterios de edición

A edición do texto fixémosla sendo o máis fieis posibles á lingua en que foi escrito o documento e seguimos as “Normas para a edición de textos medievais galegos” (Lorenzo 1988: 76-85), que complementamos co artigo “Edición de documentos medievais: problemas que presentan algunhas abreviaturas” (Lorenzo 2004: [449]-458).

2.1. No relativo á acentuación e á puntuación baseámonos nas regras modernas (NOMIG 2003), actualizamos a separación e unión de palabras e a disposición dos parágrafos.

2.2. Para o uso das maiúsculas e minúsculas seguimos as normas actuais salvo nos casos do *R* alto, que o interpretamos como -rr-: *rregaengas* (l.6), *rreyno* (l.2), *Rrodrigo* (l.1).

2.3. Desenvolvemos todas as abreviaturas e representámolas en cursiva, incluso a conxunción *que*. Entre as máis frecuentes cómpre destacar:

<i>ar</i>	<i>or</i>	<i>os</i>	<i>er</i>
compr a rdes	outorg a des	mand a mos	per t igeiro

A conxunción copulativa, que aparece representada como *et* ou mediante o signo tironiano, desenvólvela sempre como *et*.

2.4. Mantemos a duplicación das consoantes. Así, conservamos *ff*: *Affonso* (1.7), *alffozes* (1.4), *deffenderlas* (1.13), *ffaçan* (1.8), *ffuy* (1.7) etc. Tamén reproducimos o *s*- inicial en *scriptas* (1.43); o *-p-* ante consoante, en *escripta* (1.52), *subscripçom* (1.15) e mais o <h> non etimolóxico: *hu quer que* (1.4), *husaron* (1.11), *husem* (1.11), *hñu* (1.2) etc.

2.5. Respectamos o uso que presentan no documento *v* e *u*. Así transcribimos *u* indistintamente, con valor vocálico: *Lugo* (1.2), ou consonántico: *auedes* (1.3), *deue* (1.1), *noue* (1.1), *uós* (1.3), *uossas* (1.3) etc.; *v* con valor consonántico: *serviçaes* (1.12), *vedro* (1.11), *vender* (1.6), *villa* (1.7), *vizino* (1.7), agás en *vn* (1.46² e 47) e *vna* (1.2). De acordo co uso, mantivemos a distinción entre *b* e *v*.

2.6. Conservamos os grafemas *i*, *y* e *j* tal como aparecen no texto. Para a representación da vogal palatal predomina o *i* tanto en núcleo silábico –*arçibispo* (1.1), *arçibispado* (1.4), *composición* (1.1), *justiças* (1.2), *mill* (1.1), *Rodrigo* (1.1), *uida* (1.4)– coma nos ditongos –*chaçumia* (1.5), *depois* (1.5), *peita* (1.5), *preito* (1.1), *Santiago* (1.2⁵), *senlleiramente* (1.7). É seguido polo *y*, que como núcleo silábico só se rexistra en tres voces: *sy* (1.30), *uy* (53), *y* (1.11, 22), con todo é moito máis frecuente nos ditongos: *Caualeiros* (1.5), *demays* (1.8, 9, 11), *foreyras* (1.6, 7), *fuy* (1.15), *maneyra* (1.7), *monleyros* (1.10), *rrey* (1.11), *rreyno* (1.2) etc. Finalmente o grafema *j*, que conta con menos presenza no texto, utilízase ocasionalmente en *jnfante* (1.38), pero é empregado a seguir da vogal curta, grafiado *ij*: *avijnça* (1.1), *fijndo* (1.20), *frijgreses* (1.10), *foreijras* (1.8), *lij* (1.53), *uijnte* (1.54) etc.

Con valor consonántico documentamos os grafemas *i* e *y*: *oie* (1.3), *seiam* (1.4, 5), *aidades* (1.5) etc. e *y*: *dayam* (1.2), *escomoyões* (1.20), *mayor* (1.17), *sayades* (1.23), *testemoyo* (1.51) etc.

2.7. A fricativa (previamente africada) prepalatal sonora /ʒ/ no manuscrito presenta o grafema *j* en *janeyro* (1.54), *ulgou* (1.35), *jur* (1.3), *jurem* (1.18), *jurisdición* (1.33), *justiça* (1.15), *justiças* (1.2), *juyz* (1.21), *juyzo* (1.38²), *Johán* (1.22) etc. e *g*, que se rexistra fundamentalmente na subscrición notarial redactada por Pai Fagúndez: *rregistrado* (1.56), *rregistrados* (1.57), *rregistradas* (1.57), *geeral* (1.60), *puge* (1.60) etc.

No que respecta ás fricativas ápico-alveolares, atopamos a sonora /z/ e xorda /s/. A oposición entre a xorda, escrita *ss*, e a sonora, escrita *s*, só existe en posición intervocálica; dada a alternancia das grafías que se rexistra no texto, esta oposición xa se perdera: *nossos* (l.2) e *nosos* (l.6), *suçessores* (l.2) e *suçesores* (l.6), *Afonssso* (l.2) e *Afonso* (l.7) etc. Aínda así, temos a grafía primitiva correspondente á xorda en *assy* (l.3), *pessôas* (l.4) e *suçessores* (l.2); noutros casos temos a grafía correspondente á sonora: *posa* (l.14), *uosa* (l.4), *uosos* (l.11). Tamén hai casos en que a representación da primitiva sonora se fai coa grafía *s*: *presentes* (l.2), *frijgreses* (l.10), *casas* (l.12).

Para a representación da fricativa (primitiva africada) predorso-alveolar xorda existía a grafía *ç* que no noso texto se presenta en formas como: *avijnça* (l.1), *composiçón* (l.1), *graça* (l.1), *arçibispo* (l.1) e *chançeller* (l.2). Ao lado destas formas hai exemplos nos que aparece, en posición final de palabra, a grafía correspondente ao novo son fricativo xordo /s/: *Dominges* (l.27), *Fernandes* (l.49), *Peres* (l.2 etc.), *Rrodrigues* (l.48), entre outros.

Para a fricativa (primitiva africada) predorso-alveolar sonora /z/ rexístrase a grafía *z*: *trezentos* (l.1), *alfozes* (l.4), *uozes* (l.6), *vizino* (l.7), *fazer* (l.8, 9...) etc. que convive coa grafía *s*: *rrasón* (l.20), *ffaser* (l.30), *tresentos* (l.55) etc., alternancia que evidencia a inestabilidade do sistema de sibilantes.

2.8. Con respecto ao til de nasalidade tivemos en conta dúas situacións: cando o trazo sobre a vogal representa a consoante nasal implosiva, que resolvemos desenvolvendo a abreviatura e poñendo a nasal correspondente: *enno* (l.1), *cóengos* (l.4), *composiçón* (l.1), *quareenta* (l.1), *rregaengas* (l.5) etc. O til de nasalidade, *-m* e *-n* alternan en todo o documento e cando o trazo representa unha verdadeira vogal nasal, xerada pola perda dun *-n*- intervocálico, conservamos o til de nasalidade: *hñu* (l.2), *mão* (l.3), *nihñu* (l.14), *pessôa* (l.4) etc.

2.9. Reproducimos tal cal aparecen no texto as representacións da nasal e da lateral palatais. Para a nasal temos a grafía *ñ* en *poñan* (l.15), *señor* (l.35), *señorío* (l.10), *teña* (l.18), *teñan* (l.17) etc., e a grafía *n* en *vizino* (l.7). O *ll* en *acolla* (l.29), *acoller* (l.28), *conçello* (l.30), *valla* (l.32); en *mill* (l.1) aparece a grafía latinizante *ll*.

3. Lectura

Recollemos a lectura do texto estudado (τ_2) e no aparato crítico indicamos as variantes que presenta coa copia (c_1).

1337, agosto, 9. Santiago de Compostela (480 x 455,5 mm)

Preito de avinza e composición entre don Rodrigo, arcebispo de Santiago e chanceler do reino de León, e don Aras Pérez, deán de Santiago

Enno nome de Deus, amem. Era de mill¹ trezentos *et* quareenta *et* noue anos¹, noue días do mes d'agosto. Sabeam todos *que* este he preito *et* auijnça *et* composición *que* deue a estar *et* valer *para* sempre iamays omtre nós, dom Rrodrigo, *perla* graça de Deos arçibispo de ²Santiago *et* chançeller do rreyno de Leom, *et* dom Aras Peres Pardo, dayam de Santiago *et* de Lugo, *et* o cabídeo de Santiago, por nós *et* por nossos suçessores de nós *et* de cada hũu de nós, da vna parte, *et* nós, o comçello de Santiago, presentes Gómez Aras *et* Afonso Peres, justiças de Santiago, ³outrosí *que* fasemos por nós *et* por aqueles *que* ham de vñr após nós da outra parte, *et* est assy *que* nós, arçibispo, dayam *et* cabídeo, queremos *et* outorgamos *et* mandamos *que* tódaslas herdades *que* oie este día uós, o comçello *et* cada hũu do comçello, auedes *et* teedes em jur *et* em mão por uossas *et* ⁴en uosa uida, como¹ *quer* *que* fossem gaanadas *tambem* por sempre como¹ a uida ou a tempo, em todo o arçibispado de Santiago, *tambem* ennas villas *et* seus alffozes *et* mesa do arçibispo, hu *quer* *que* seiam, como¹ en apréstamos de pessõas *et* de cóengos *et* en toda terra de Santiago, assy en coutos *et* préstamos como¹ ⁵en terras de Caualeyros *et* en Terra Chaa do arçibispado¹, *que* seiam exemptas *et* liures *et* quitas de todo foro *et* peita *et* chaçumia de terra *et* pertigaría *et* *que* as aiades *et* seiam uosas liures *et* quitas, assy as *que* ante auiades exsenptas como¹ as outras *que* depois comprastes *que* eram rregaengas ⁶ou foreyras, *et* *que* todas as aiades *para* uós *et* *para* uossas uozes liures *et* quitas *et* exemptas, assy como¹ herdade liure¹ *et* quita de fillos dalgo, sen embargo de nós *et* de nosos suçesores, so esta condiçõn *que*, se uós ou cada hũu de uós veerdes a *querer* vender as herdades *que* eram rregaengas ⁷ou foreyras tam senlleiramente ou parte dellas *que* comprastes *et* gaanastes em *qualquer* maneyra *et* *que* auyades de perder *perla* sentença *et* composición *que* ffuy feita *et* dada *per* rrey dom Fernando *et* *per* el rrey dom Affonso, seu fillo, a algum *que* non seia vizino da villa de Santiago, ⁸*que* aqueles *que* as comprarom *que* ffaçan dellas *aquel* foro *que* sse deue fazer de herdade rregaenga. ²Demays queremos *et* outorgamos *et* mandamos *que* quantas herdades d'aquí en deante *conprardes*, *que* som foreijras ou rregaengas, *que* ffaçades dellas o foro meesme¹ *que* sse fazia ante como¹ ⁹sse deue fazer de herdade foreira ou

1 Hai un trazo sobre a palabra.

2 Hai un caldeirón.

rragaenga, et porlas comprardes *que as non pergades*, saluo *que non deue a pagar moeda*. ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que tódolos priuilegios et liberdades et franquezas que auedes do emperador et dos reis que non seiam* |¹⁰ *contra o señorío da igreia de Santiago que uos seiam guardadas et manteúdas en todo, segundo*¹ *que mellor foram guardadas en nihũ tempo, que fosse tambe en monleyros et foreiros como*¹ *en outros frijgreses moradores de fóra que ueem aquí aas cappellas da çidade, |*¹¹ *que husem como*¹ *husarom de vedro ata aquí*. ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que a merçee que uos el rrey dom Sancho et el rrey dom Fernando, seu fillo, fezerom, em que quitarom que os moradores da çidade de Santiago que agora y som et seerán d'aquí en deante et os uosos* |¹² *seruiçaes que moraren nas uosas casas et laurarem as uossas herdades, tambe as de compra et de gaança como*¹ *as que teedes en uossa uida et a tempo, que seiam liures et quitas de moeda et de todo pidido, segundo que os ham quitos os nossos homes et os do cabídeo da nossa igreia, et que* |¹³ *nunca seiam demandados a uós nen a elles en nihũ tempo, pero que as el rrey lançe perla terra, et se noslas el rrey quiser demandar, que nós, arçibispo et cabídeo, que nos paremos a deffenderlas segundo que nos paramos a deffender as dos homes da nossa igreia con uossa ajuda; et posto* |¹⁴ *que os nosos seruiçaes lauren tanta herdade, quer súa, quer arrendada, en que posa caber en semeanura hũa mea oitaua de pam, que o posa fazer sen nihũ enbargo et que non leuem del moeda nen chaçumia nihũa de terra*. ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que aiades justiças et* |¹⁵ *quatro notarios de foro, segundo que fuy declarado ontre nós, arçibispo et cabídeo, da hũa parte, et uós, o comçello, da outra, et husado ata aquí et que outro nihũ non huse de justiça nen de notaría senón como*¹ *husarom ata aquí, et os notarios leigos que poñan en súa subscripçom que som notarios do* |¹⁶ *comçello porla igreia de Santiago*. ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que, sse el rrey quiser pōer alcaide en qual maneira quer, que nós, arçibispo et cabídeo, nos paremos nesto a non rreçeberlo et a ffazer per el rrey quanto podermos per nosa custa que noslo alçe con nosa ajuda et da igreia et de uós, conçello*. |¹⁷ ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que o seello de que uós, conçello, deuedes asseellar et que rreçebedes de nossa mão et por nós, que husedes del en esta guysa: conuem a ssaber, que o teñan dous homes bōos do conçello, quaes escollerdes uós, o comçello, ou a mayor parte do conçello, et que hũu delles* |¹⁸ *teña hũa táuo a outra, et que estes dous homes bōos jurem que gaardem o noso señorío et o da igreia de Santiago et os nosos dereitos et os da igreia et os do comçello et que non seellen outras cartas senón as que fezer algũ dos notarios públicos, et estas que as asseellen sen bandería*. |¹⁹ ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que tódaslas querelas que as nosas pessōas et cóngos ham de uós, comçello, et de cada hũu do conçello, et uós delles et de cada hũu delles, que acaesçeron omtre uós por rrazom de feridas, mortes et chagas, desonrras et maas paráuas, que todo seia* |²⁰ *fijndo et perdoado de parte a parte et tódaslas*

sentenças d'escomoyões *et* sospensões *et* pëas *et* sacrilegios *et* uozes *que* forom feitas *et* *que* fosen postas *contra* uós sobre esta rrasón, logo as todas rreuogamos *et* alçamos *et* quitamos sen satisfacción ou correghemento. ²Demais queremos ²¹ *et* outorgamos *et* mandamos *que* tódaslas demandas *que* nós, arçibispo *et* cabído, auemos *contra* algũ vizino de uós, comçello, por rrazom de mandas de nosas pessõas ou cóengos, assy do abbade dom Paay da Cana *et* do juyz dom Ffernando como¹ de *qualquer* outra pesõa *et* cóengo, *que* se ²² parta logo, sem nehũ deteemento, a mandado do arçidiago dom Johán Eanes *et* de dom Johán Domínguez do Preguntuyro, *et* o mando *et* auijnça *que* elles y mandaren, nós o outorgamos *et* auemos por firme. ²Demais queremos *et* outorgamos *et* mandamos *que*, se perla ventura nós, arçibispo, quisermos ²³ fazer assũada, *que* uós, o comçello, non sayades, senón con nosa pessõa ou con nosso vigario ou con algũ do nosso cabído *que* uos nós mandarmos ou nosos vigarios ou o cabído per nosas cartas ou súas *et* todauía conna nossa sina, *et* se acaecer *que* seiamos chamados en hoste del rrey, ²⁴ *que* non uaades comnosco como¹ conçello. ²Demais queremos *et* outorgamos *et* mandamos *que* tódalas casas *que* oie estam derribadas na villa, en *que* o cabído ha aniuersario, saluo as casas *que* forom derribadas perlos nosos homes *et* perlos da igeia, *que* seiam quitos os aniuerssarios *que* y o cabído auía ²⁵ ata aquí, *et* *que* de kalendas agostas *que* ora forom ata dous anos¹ *que* seus donos¹ *que* as ffaçam, *et* ellas feitas, *que* o cabído leue *et* aia seu aniuerssario segundo *que* o auíam *et* leuauan ante *que* fossen derribadas, *et* se as seus donos¹ non ffeseren ata aly, *que* d'aly en deante os terreos dellas liures *et* quitas de ²⁶ seus donos¹. ²Demays queremos *et* outorgamos *et* mandamos *que* aquellas casas *que* derribarom os da igeia en *que* o cabído ha aniuersario, *et* assinaladamente as casas das táuoas *que* forom de dom Affonso Peres *et* as d'Albertín *que* aniuersarios *que* y iazem do tempo passado ata este día *et* deste día ata ²⁷ o dito término de dous anos¹, em *que* sse deuem a ffazer as casas, *que* seiam todas quitas *et* *que* logo o arçidiago dom Johán Eanes *et* dom Johán Dominges, de susoditos, veiam os aniuersarios destas casas *que* assy forom derribadas, *que* ameorgen esses aniuersarios segundo *que* entenderen *que* he guisado, *et* ²⁸ como¹ for stabeleçudo per estes homes bõs, *que* assy se aguarde, *et* se as non feseren en estes dous anos,¹ des entom en deante os terreos fiquen ao cabído segundo sobredito he. ²Demays queremos *et* outorgamos *et* mandamos, se algũ uoso vizino feses algun, for feito na pértega *et* se acoller ²⁹ aa villa, *que* faça dereito perlas justiças, se for feito de sangue *perque* meresca morte ou perdimento de nembro, *et* per essa justiça sofra a pena¹ *et* non ally hu o mereçer, saluo se o (o) pertigeyro achar no feito ante *que* sse acolla aa villa, *et* se non for feito de sangue, *que* o ouça o arçibispo ou seu ³⁰ vigario ou juyzes de Santiago. ²Demays queremos *et* outorgamos *et* mandamos *et* prometemos a ffaçer *que* os nosos vassalos, *que* fijam³ *et* perdoem *et* nunca coomem em nihũ tempo, per sy nen per outro, as

3 É posible que haxa un erro de copia, pois está escrito *fijam* no canto de *fijem*.

mortes ou chagas ou desonrras *que o conçello et as justiças fezerom aos seus parentes per* ^[31] *rrazom de justiça. Demais queremos et outorgamos et mandamos que as posturas do vino et da castellagem et as outras cousas que acustumastes ata aquí d'antigo para uos acorrerdes dellas para rrefazemento do muro et para servir a nós, arçibispo, et aa igreia, que as posades auer et pōer et leuar* ^[32] *para uós, sem embargo de nós, arçibispo et cabídeo, saluo a postura noua do vino de dous anos¹ a acó, que queremos que non valla nen se leue saluo para tres anos¹ porque está arrendada et d'alí en deante que esta postura noua non valla.* ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos* ^[33] *et tollemos todo poder a todo nosso pertigeiro, mayor et mēor, que non faça justiça en nihũ dos vizinos da villa de Santiago, hu os achar fóra da uilla, nen aia sobre elles mayor jurisdiçón do que ante auía, saluo achándoo no feito segundo de susodito he, nen nihũ pertigeyro non aia* ^[34] *mayor poder nen jurisdiçón na villa de Santiago do que ante auía.* ²*Demays queremos et outorgamos et mandamos que as herdades dos notarios da çidade de Santiago, tambem clérigos como¹ leigos, assy as que som súas como¹ as que teen a vida et a tenpo, que seiam liures de todo pido et* ^[35] *moeda⁴ et chaçumia de terra, segundo que som quitas as do conçello et de cada hũu delles.* ²*Et todas estas cousas et cada hũa dellas uos fazemos et damos et outorgamos porque noso señor el rrey dom Fernando julgou et dou a nós et aa igreia de Santiago compridamente o señorío da villa* ^[36] *de Santiago et porque bem et compridamente uos outorgastes et outorgades por nosos vassalos et obedeeçestes et obedeeçedes aas cartas et ao priuillegio et sentença del rrey que nos dou sobre esta rrasom, o qual señorío prometedes por uós et por aqueles que han de vïjr após uós a comprar et a guardar* ^[37] *ben et compridamente, como¹ bõos uassalos et leaes et por muytos bõos déuedos que auedes connosco et conna igreia de Santiago et por muyto bem et aiuda que rreçebemos nós et os nosos antecesores de uós et daquelles onde uós vijdes. Et todas estas cousas et cada hũa dellas nós por nós* ^[38] *et por nosos suçesores et uós por uós et por aqueles que han de vïjr após uós prometemos todos a comprar et a goardar a bõa ffe et non vïjr contra ellas per nós nen per outro, en juyzo nen fóra de juyzo, nen gāanar cartas do papa nen del rrey nen da rreynna nen de jnfante nen de rricome nen doutro* ^[39] *nihũ señor perque sse estas cousas posam desfaser nen rreuogar nen pidir absoluçón de peiuro nen de quitamento de pēa, se en ela caermos, et se forem gaanadas, que non vallam nen aiam firmidũe nen seiamos oydos sobre ellas. Et sobre esto nós, arçibispo, juramos aos santos auangeos en pre|sente et nós, dayam et cabídeo, que mandamos a uós, dom Aras Peres, nosso dayam; dom Johán Eanes, arçidiago de Cornado; dom Lourenço Peres, maestrescola; dom Pedro Affonso, thesoureyro; dom Martín Bernaldes et Affonso Martiis, cardēaes, que juredes en noso nome et uoso aos santos auangeos et em* ^[41] *nosas almas et uossas et sóbrelo altar de Santiago et sóbrela coroa de Santiago Alpheu et*

4 Está escrito *mon* cun trazo por *bra*.

sóbre-la cruz do ligno *dominj*, o qual juramento nós, de susoditos dayam *et* estes outros *que* assy som nomeados, fazemos em presente; *et* o qual juramento feito per estes, nós, cabidoo, outorgamos *et* fesémosuos *et* fasemos ^{|42} nosos procuradores para esto, *et* nós, comçello *et* justiças, outrossí damos poder a uós, Gião Martiis de Todella, Sancho Sánchez, Martim Fernández de Todella, Johán Dominges, Martim Serpe, Johán Peres Montesino, Gómez Aras *et* Affonso Peres, justiças, *que* juredes en noso nome *et* uoso *et* em ^{|43} uosas pessoas *et* nosas *et* nas almas de cada hũu de nós aos santos auangeos *et* sóbre-lo altar de Santiago *et* sóbre-la coroa de Santiago Alpheu *et* sóbre-la cruz de ligno *dominj* *et* para esto uos ffazemos procuradores *que* cumpramos *et* agoardemos todas estas cousas como¹ suso scriptas som, *et* demays, ^{|44} se algũa das partes *contra* esto veer, seia peiuro *et* peite aa outra parte sex mill¹ marchos de prata fina, aa qual pena¹ nós, arçibispo *et* dayam *et* cabidoo, obligamos nós *et* todos nosos bẽes *et* de cada hũu de nós *et* os da igleia de Santiago auidos *et* por auer, assy na villa de Santiago ^{|45} como¹ fõra; *et* nós outrossí, comçello, obligamos nossos bẽes *et* de cada hũu de nós hu *quer que* os aiamos, assy na villa de Santiago como¹ fõra, *et* todauia este strumento fique firme *et* valla; *et* se nós, arçibispo *et* cabidoo, ou cada hũu de nós ou de nosos suçessores ou nós, conçello, ^{|46} ou cada vn de nós ou aquelles *que* veeren en noso lugar, veeren ou veermos *contra* esto, en parte ou en todo, *que* nós ou cada vn de nós posamos demandar a nós ou a cada vn de nós esta pena¹ perlo papa *et* per el rrey *et* per tódaslas partes para podermos demandar; *et* se ao conçello toda ^{|47} non quiser demandar, *que* cada vn *que* a posa demandar *et* dar a quen quiser *et* outro tal o cabidoo ou cada hũu do cabidoo. Esto fuy nos ditos lugares do cabidoo *et* do comçello enna era *et* día de susoditos, presentes as pessoas *et* cóengos do cabidoo, conuem a ssaber: dom Aras ^{|48} Peres Pardo, dayam de Santiago *et* de Lugo; dom Johán Eanes, arçidiago de Cornado; dom Lourenço Peres, maestrescola; Pedro Affonso, thesoureiro; dom Johán Iacob, juyz, vigarios do señor arçibispo; dom Affonso Rrodrigues, Affonso Martiis, Gonçaluo Eanes, Martim Bernáldez, Marchos Peres, cardães; ^{|49} Pedro Fernández da Rrúa Noua, Nuno Gonçáluez, Johán Aras, Fernán Eanes do Villar, Martim Martiis, Rruy Gonçáluez, Diego Aras, Rruy Gómez, Martim Gianz, cóengos de Santiago. Do comçello: Gómez Aras, Affonso Peres, justiças; Gião Martiis de Todella, Martín Fernandes de Todella ^{|50} *et* Pedro Eanes d'Allariz, Johán Peres Montesino, Martim Serpe, Martín Peres da Rrúa Noua *et* outros muytos do conçello de Santiago. Este he traslado, o qual eu, Fernand'Abriel, notario do conçello de Santiago jurado porla igleia de Santiago, fiz fielmente tralladar con meu companón ^{|51} Domingo Pérez, notario aquí scripto, da composiçón *et* auijnça sobredita *et* asseellada do seello do señor arçibispo *que* fuy *et* doutro seello do dito cabidoo *et* meu nome *et* sinal poño en testemoyo de verdade⁵ ^{|52}.

5 A nota do escribán remata aquí e séguena catro liñas dunha man distinta que se corresponde coa do notario Pai Fagúndez.

Este he tralado dun tralado da dita *composiçõ et auijnça* que iazía *escripta* en un liuro do *conçello* de Santiago con nome *et con* sinal de Fernán Abril, notario *que* ffoy ^[53] de Santiago, o qual tralado da dita *auijnça et composiçõ* eu, Pay Ffagundes, notario do *conçello* de Santiago, jurado pola *jgleia de Santiago*, uy *et lij et de ueruo* a ueruo en ^[54] mina *presença fielmente* aquí fis traladar, *et* en este tralado do dito tralado meu nome *et* sinal pono en testemoyo de uerdade; *uijnte et sete días* de janeyro, era ^[55] de mill¹ *et tresentos et seteenta et çinque anos*¹. Testemoyas: Pedro Migeles, Aras Eanes *et* Roy Freire, *escripuaes* [SINAL Pay Fagúndez].

(Fórmula notarial de C)

Eu, Affonso Mouro, notarjo público jurado de Santiago, este estromento ffiz sacar da nota ffeyta *per* Andrés Peres, notario *que* ffoy de Santiago, *et que* iazía rregistrado en hũu liuro en | *que iazen scriptos et rregistrados* outros estromentos, cartas *et scripturas* que fforon ffeytas *et rregistradas* perllo dito notario, Andrés Peres, *et per* outros notarios *que* fforon de Santiago, *que perteeçem* | ao arçibispo *et* cabídeo *et* aa *igleia* de Santiago, *et* en fondo da dita nota deste estromento iazía soscripto *que* ffora ffeyta *per* Gómez Eanes, Andrés Pay, Ffernán Abril *et* Affonso Eanes, notarios *que* fforon de | Santiago; *et* o qual estromento ffiz sacar de mandado *et* autoridade de dom Johán Ssanches de Cañas, juyz ordinario enna *igleia* de Santiago, *et* o qual dey a Domingo Rrodrigues, cóengo¹ de Santiago, | vigario geeral do señor arçibispo de Santiago, dom Pedro, o *que* o pedío para o dito señor arçibispo *et* aquí meu nome *et* signal¹ puge en testemoyo de *verdade* *et* de meu mandado Johán | Fernandes scriuço *et* he a ssaber *que* nas xxx *et* viii^o vijas uay entrelinado hu diz “des dous anos¹ a aqá” *et non* he fforça, *que* ffoy erro do *et* scriuán. |

Eu, Johán Fernandes de mandado do dito notario, scriuy || [SINAL Afonsu].

3.1 Aparato crítico de variantes

1 amem] *amen*; trezentos] CCC^{os}; preito] *pleito*; deue a estar] *deue estar*; valer] *ualer*; omtre] *ontre*; dom] *don*; perla] *porla*| 2 Leom] *León*; dom] *don*; vna] *hũa*; comçello] *conçello*; Afonso] *Affonso*| 3 outrosí] *outrossy*; fasemos] *fazemos*; aqueles] *aquelles*; ham] *an*; vñjr] *uijnjr*; est] *este*; tódaslas] *tódallas*; comçello] *conçello*; comçello] *conçello*; em] *en*; em] *en*| 4 uosa] *uossa*; uida] *vida*; fossem] *fossen*; uida] *uyda*; em] *en*; alffozes] *alfozes*; seiam] *seian*| 5 Caualeyros] *Caualeiros*; seiam] *seian*; exemptas] *exentas*; peita] *peyta*; chaçumia] *chaçomya*; pertigaría] *pertegaría*; seiam] *seian*; uosas] *uossas*; auiades] *auyades*; exsenptas] *exentas*; depois] *depoys*; eram] *eran*; rregaengas] *rregeengas*| 6 exsempatas]

exeptas; sen] *sem*; nosos] *nossos*; suçesores] *suçesores*; veerdes] *ueerdes*; eram] *eran*; rregaengas] *rregeengas*| 7 tam] *tan*; senlleiramente] *senlleiramente*; em] *en*; maneyra] *maneira*; composiçón] *compoïçom*; ffuy] *foy*; feita] *feyta*; Fernando] *Ffernando*; algum] *algũu*; vizino] *uezino*| 8 aqueles] *aquelles*; ffaçan] *façan*; deue fazer] *deue a fazer*; rregaenga] *regeenga*; foreijras] *foreyras*; rregaengas] *regeenga*| 9 sse] *se*; foreira] *foreyra*; rregaenga] *regeenga*; deue] *deuen*; tódoslos] *tódollos*; rreis] *rreys*; seiam] *seian*| 10 o] *ø*; seiam] *seian*; guardadas] *guardados*; manteúdas] *manteúdos*; foram] *foron*; guardadas] *guardados*; foreiros] *foreyros*; ueem] *ueen*| 11 husem] *vsem*; husarom] *husaron*; vedro] *uedro*; dom] *don*; dom] *don*; Fernando] *Ffernando*; em] *en*; d'aquí en deante] *d'aquí en adeante*; uosos] *uossos*| 12 serviçaes] *seruiçaes*; uosas] *uossas*; laurarem] *lauraren*; como] *coma*; teedes] *teedes*; uida] *vida*; seiam] *seian*; pidido] *pedido*; ham] *am*| 13 seiam] *seian*; nos paramos a deffender as dos homes] *paremos as dos homes*| 14 servições] *seruições*; posa] *possa*; pam] *pan*; posa] *possa*; sen] *sem*; leuem] *leuen*; chaçumia] *chaçomia*| 15 fuy] *foy*; comçello] *conçello*; husarom] *husaron*; leigos] *leygos*; subscripçom] *soscripçón*| 16 comçello] *conçello*; sse] *se*; alcaide] *alcaide*; rreçeberlo] *rreçebello*; ffazer] *fazer*; nosa] *nossa*; noslo] *nolo*; nosa] *nossa*| 17 guysa] *guisa*; conuem] *conuén*; comçello] *conçello*| 18 jurem] *juren*; gaardem] *guarden*; noso] *nosso*; nosos] *nossos*; dereitos] *dereytos*; comçello] *conçello*; asseellen] *aseellem*; banderia] *bandaría*| 19 tódaslas] *tódallas*; nosas] *nossas*; ham] *han*; comçello] *conçello*; acaesçeron] *acaeçeron*; omtre] *ontre*; rrazom] *rrazón*| 20 tódalas] *tódallas*; sospensões] *suspensões*; foram] *foron*; fosen] *fossen*; rrasón] *rrazón*; sen] *sem*; Demais] *Demays*| 21 tódaslas] *tódallas*; vizino] *uezino*; comçello] *conçello*; rrazom] *rrazón*; nosas] *nossas*; dom] *don*; Paay] *Pay*; dom] *don*; pesõa] *pessõa*| 22 nehũu] *nihũu*; dom] *don*; dom] *don*; Preguntuyro] *Preguntuyro*; avijnça] *auijnça*; Demais] *Demays*; ventura] *uentura*| 23 assuada] *assuada*; comçello] *conçello*; nosa] *nossa*; nosos] *nossos*; nosas] *nossas*; todauiã] *todaya*; conna] *con a*| 24 Demais] *Demays*; tódalas] *tódallas*; estan] *están*; foram] *foron*; seiam] *seian*; aniuerssarios] *aniuersarios*; auia] *auya*| 25 foram] *foron*; ffaçam] *façan*; feitas] *feytas*; auíam] *auyan*; fossen] *fossen*; ffeseren] *fezerem*; terreos dellas liures et quitas] *terreos dellas fiquen ao cabídeo liures et quitas*| 26 derribarom] *derribaron*; foram] *foron*; dom] *don*; Albertin] *Albertijn*; que aniuersarios que] *que os aniuersarios que*; iazem] *iazen*| 27 deuem] *deuen*; ffazer] *fazer*; seiam] *seian*; dom] *don*; dom] *don*; veiam] *ueian*; foram] *foron*; ø] *et*| 28 stabeleçudo] *estabelleçudo*; assy] *asy*; se] *sse*; feseren] *fezeren*; entom] *entón*; uoso] *uosso*; vizino] *uezino*; fesser] *fezer*; algum] *algũu*; feito] *feyto*| 29 dereito] *dereyto*; feito] *feyto*; perdimento] *perdymento*; sofra] *soffra*; pena] *pêa*; feito] *feyto*; acolla] *colla*; feito] *feyto*| 30 vigario ou juyzes] *vigario ou os juyzes*; ffaser] *fazer*; nosos] *nossos*; vassalos] *uassalos*; perdoem] *perdoen*; coomem] *coomen*; em] *en*| 31 rrazom] *rrazón*; Demais] *Demays*; vino] *viño*; et] *ø*; castellagem] *castellagêe*;

acustumastes] *acostumastes*; posades] *possades*| 32 sem] *sen*; embargo] *enbargo*; vino] *viño*; de] *des*; valla] *ualla*| 33 pertigeiro] *pertigeyro*; vizinos] *uezinos*; villa] *uilla*; auía] *auya*; feito] *feyto*| 34 mayor] *moor*; auía] *auya*; leigos] *leygos*; vida] *uyda*; seiam] *seian*; pidido] *pedido*| 35 chaçumia] *chaçomia*; noso] *nosso*; dom] *don*; Fernando] *Ffernando*| 36 nosos] *nossos*; vassalos] *uassalos*; rrasom] *rrazón*; aqueles] *aquelles*; vïjr] *uijnir*; guardar] *guardar*| 37 ben] *bem*; por] *põer*; muytos] *moytos*; muyto] *moyto*; nosos] *nossos*; anteçesores] *anteçesores*; vïjdes] *uijndes*| 38 suçesores] *suçesores*; vïjr] *uijnjr*; goardar] *guardar*; vïjr] *uijnjr*| 39 posam] *possan*; desfaser] *desffazer*; pidir] *pedir*; absoluçón] *ausoluçón*; ela] *ella*; forem] *foren*; vallam] *uallan*; aiam] *aian*; firimidüe] *fermedüe*| 40 dom] *don*; dom] *don*; dom] *don*; dom] *don*; dom] *don*; noso] *nosso*; uoso] *uosso*; em] *en*| 41 nosas] *nossas*; uossas] *nossas*; coroa] *corõa*; Alpheu] *Alfeu*; do] *de*; em] *en*; feito] *feyto*; fesémosuos] *fezémosuos*; fasemos] *fazemos*| 42 nosos] *nossos*; comçello] *conçello*; outrossi] *outrossy*; Martim] *Martín*; Dominges] *Domingez*; Martim] *Martín*; Johán Peres Montesino, Gómez Aras] *Johán Peres Montesino et a Gómez Aras*; noso] *nosso*; uoso] *uosso*; em] *en*| 43 uosas] *uossas*; nosas] *nossas*; Alpheu] *Alfeu*; ffazemos] *fazemos*; agoardemos] *aguardemos*| 44 veer] *ueer*; peite] *peyte*; sex] *seys*; nosos] *nossos*; villa] *uilla*| 45 outrossi] *outrossy*; comçello] *conçello*; todauí] *todaíya*; valla] *ualla*; nosos] *nossos*| 46 vn] *hũu*; veeren] *ueeren*; noso] *nosso*; veeren] *ueeren*; veermos] *ueermos*; vn] *hũu*; posamos] *possamos*; vn] *hũu*; pena] *pẽa*; tódaslas] *tódallas*; para] *que a*; toda] *todo* | 47 vn] *hũu*; posa] *possa*; fuy] *foy*; comçello] *conçello*; conuem] *conuén*; dom] *don*| 48 dom] *don*; dom] *don*; Pedro] *don Pedro*; thesoureiro] *thesoureyro*; dom] *don*; dom] *don*; Martim] *Martín*; Marchos] *Marcos*| 49 Fernán] *Ffernán*; Rruy] *Ruy*; Diego] *Diago*; Rruy] *Rroy*| 50 muytos] *moytos*; conçello de Santiago] *conçello*.

4. Glosario

4.1. Organización

A continuación recolleemos unha relación de todas as voces do léxico común que aparecen no documento e prestámoslle especial interese a aquelas que documentamos por primeira vez na lingua e que non atestamos no *Dicionario de dicionarios do galego medieval* –DDGM– (González Seoane 2006) nin no *Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega* –TMLG– (Varela Barreiro 2004-). No tocante á compilación, organizamos alfabeticamente o léxico e elaboramos artigos enunciativos e, de seren precisos, artigos remisivos; nos primeiros, tras o lema ofrecemos a categoría ou subcategoría gramatical utilizando o sistema de abreviaturas recollido deseguido, pero cando o consideramos necesario ofrecemos a definición sinonímica, que ás

veces completamos con información enciclopédica; a continuación, as ocorrencias coas variantes gráficas, fonéticas, morfolóxicas e flexionais do lema rexistradas, seguidas do número de liña en que se atopan no texto orixinal. Nos artigos remísivos logo da categoría gramatical indicamos a entrada baixo a que se recolle a dita voz. De non documentarmos a palabra (e/ou variante gráfica) nos textos consultados e ser atestada por primeira vez a forma no documento estudado, indicámolo cun breve comentario e introducímola cunha frecha (→); con todo, cando o consideramos pertinente, tamén proporcionamos datos sobre algunha voz. O criterio para seleccionar o lema que encabeza a entrada entre as distintas variantes dunha palabra foi a frecuencia; cando rexistramos dúas formas dunha palabra que presentan o mesmo número de ocorrencias démoslle prioridade ao resultado moderno. Os artigos remísivos utilizámoslos coas variantes gráficas, fonéticas, morfolóxicas e coas formas flexionais pertencentes a substantivos, adxectivos e formas verbais e neles só damos conta da categoría e subcategoría gramatical.

Por outra banda, nas entradas correspondentes a palabras gramaticais as formas femininas e, de existiren, tamén as neutras cítanse baixo as masculinas e esta disposición indicase a través dunha entrada remísiva. Ademais, as expresións pluriverbais recollémolas a carón das unidades monoverbais, que actúan como palabras chave, e para organizalas seguimos un criterio categorial: substantivo, adxectivo, verbo, adverbio, pronome e preposición.

As contraccións recollémolas baixo un dos seus constituíntes. No relativo ás formas verbais, o infinitivo é a forma de cita e no caso dos substantivos e adxectivos, é o masculino singular. Os participios foron recollidos baixo os infinitivos correspondentes, que figuran entre corchetes [] cando se trata dunha forma reconstruída; do mesmo xeito, sempre que o lema que encabeza a entrada é unha forma reconstruída demarcámolo mediante corchetes. Nos verbos en construción pronominal o pronome incorpórase no lema.

As palabras homógrafas organizámoslas en entradas separadas encabezadas por lemas numerados. En cambio, recolleemos conxuntamente as palabras pertencentes a categorías gramaticais diferentes que, ademais de compartiren a mesma forma, presentan unha orixe común e así mesmo, os usos substantivos e adxectivos dun mesmo termo. As diferentes acepcións do lema, de existiren, enumerámoslas a continuación deste e marcámoslas con numeración arábiga.

Os topónimos e antroponimos compilámoslos en cadanseus índices á parte.

4.1.1. Abreviaturas

<i>adv.</i>	adverbio
<i>adx.</i>	adxectivo
<i>Apto.</i>	antepretérito
<i>art.</i>	artigo
<i>aux.</i>	auxiliar
<i>Cfr.</i>	confróntese
<i>contr.</i>	contracción
<i>Cpto.</i>	copretérito
<i>dem.</i>	demonstrativo
<i>det.</i>	determinado
<i>f.</i>	feminino
<i>fut.</i>	futuro
<i>i.</i>	intransitivo
<i>I</i>	indicativo
<i>indet.</i>	indeterminado
<i>inter.</i>	interxección
<i>indef.</i>	indefinido
<i>inf.</i>	infinitivo
<i>m.</i>	masculino
<i>num.</i>	numeral
<i>p.</i>	pronominal
<i>P1</i>	1ª persoa singular
<i>P2</i>	2ª persoa singular
<i>P3</i>	3ª persoa singular
<i>P4</i>	1ª persoa plural
<i>P5</i>	2ª persoa plural
<i>P6</i>	3ª persoa plural
<i>part.</i>	participio
<i>prep.</i>	preposición
<i>Pte.</i>	presente
<i>pos.</i>	posesivo
<i>Ppto.</i>	pospretérito
<i>pron.</i>	pronome
<i>Pto.</i>	pretérito
<i>s.</i>	substantivo
<i>S</i>	subxuntivo
<i>séc(s).</i>	século(s)
<i>sg.</i>	singular
<i>s. v.</i>	<i>sub voce</i>
<i>t.</i>	transitivo

<i>unid.</i>	unidade(s)
<i>v.</i>	verbo
<i>vid.</i>	véxase
<i>xer.</i>	xerundio

4.2. A-Z

A

a¹ *art. vid. s.v. o¹.*

a² *prep.* (l. 1, 4², 6, 7, 9, 11, 12, 13⁴, 16², 17, 22, 27, 30, 31, 32, 33, 34², 35, 36², 38³, 40, 42, 46², 47³). Contrae con artigo definido: **ao** (l. 28, 36, 46); **aa** (l. 29², 31, 35, 44²); **aos** (l. 30, 39, 40, 43); **aas** (l. 10, 36).

a³ *pron. átono vid. s.v. o².*

abbade *s. m.* (l. 21).

absolução *s.f.* (l. 39).

[acaeçer] *v.i.*

IPto. P6 acaesçeron (l. 19); *SFut. P3 aca-eçer* (l. 23).

acó *adv. de tempo* (l. 32).

[acollerse] *v.p.*

SPte. P3 sse acolla (l. 29); *SFut. P3 se acoller* (l. 28).

[acorrer] *v.p.*

‘axudarse, valerse’ *Inf. conxugado acor-rerdes* (l. 31).

[acustumar] *v.t.*

IPto. P5 acustumastes (l. 31).

[achar] *v.t.*

SFut. achar (l. 29, 33); *Xer. achándoo* (l. 33).

[agoardar] *v.t. vid. s.v. guardar.*

agora *adv. de tempo* (l. 11).

agosto

s.m. **1 agosto** (l. 1).

adx. **2 agostas** (l. 25).

aiuda *s.f.* (l. 13, 16, 37).

alcaide *s.m.* (l. 16).

[alçar] *v.t*

IPte. P4 alçamos (l. 20); *SPte. P3 alçe* (l. 16).

[alffoz] *s.m.*

alffozes (l. 4).

algo *indef. vid. fillo dalgo, s.v. fillo.*

algũu *indef.* (l. 18, 21, 23, 28); **algum** (l. 7, 28); **algũa** (l. 44).

alí *adv. vid. s.v. aly.*

[alma] *s.f.*

almas (l. 41, 43).

altar *s.m.* (l. 41, 43).

aly *adv. de lugar* (l. 25²); **alí** (l. 32); **ally** (l. 29).

Unid. pluriverbal d' aly en deante (l. 25).

ally *adv. vid. s.v. aly.*

amem *inter.* (l. 1).

→ **ameorgar** *v.t.*

‘reducir, minguar’ *SPres. P6 ameorgen* (l. 27).

Non documentamos esta voz nos *corpora* consultados.

aniuersario *s.m.* (l. 24, 26), **aniuerssario** (l. 25); **aniuersarios** (l. 26, 27²), **aniuerssarios** (l. 24).

aniuerssario *s.m. vid. s.v. aniuersario.*

[ano] *s.m.*

anos (l. 1, 25, 27, 28, 32², 55).

ante

adv. de tempo **1 ante** (l. 5, 8, 33, 34).

Unid. pluriverbal **2 ante que** (l. 25, 29).

[antecesos] *s.m.*

antecesores (l. 37).

antigo *adx.* (l. 31).

[apréstamo] *s.m. vid. s.v. [préstamo].*

após *prep.* (l. 3, 36, 38).

aque *dem.* (l. 8); **aqueles** (l. 3, 8, 36, 38), **aquelles** (l. 46); **aquellas** (l. 26).

aquí *adv. de lugar* (l. 8, 10, 11², 15², 25, 31, 51, 54).

Unid. pluriverbal d' aquí en deante (l. 8, 11).

arçibispado *s.m.* (l. 4, 5).

arçibispo *s.m.* (l. 1, 3, 4, 13, 15, 16, 21, 22, 29, 31, 32, 39, 44, 45, 48, 51).

arçidiago *s.m.* (l. 22, 27, 40, 48).

[arrendar] *v.t.*

Part. arrendada (l. 14, 32).

→ **asseellar** *v.t.*

SPte. P6 asseellen (l. 18), *sseellen* (l. 18); *Inf. asseellar* (l. 17); *Part. asseellada* (l. 51).

Documentamos a voz *asseelar* dende finais do séc. XIII (DDGM). A variante gráfica *asseellar* non a rexistramos nos *corpora* consultados.

→ **assinaladamente** *adv. de modo* (l. 26).
Rexistramos a variante gráfica *sinaadadamente* dende as orixes do idioma (DDGM), pero *asinaladamente* non a documenta-

mos nos repertorios consultados ata os anos 1390-1420 no texto do *Miragres de Santiago* (TMILG).

assy *adv. de modo* (l. 3, 4, 5, 21, 27, 28, 34, 41, 44, 45); *Unid. pluriverbais*: **assy como** (l. 6); **assy que** (l. 3). *Cfr.* s.v. como e que².

assũada *s.f.* (l. 23).

ata *prep.* (l. 11, 15, 25², 26², 31).

auer *v.t.*

1 ‘Aver, ter, estar en posesión dalgunha cousa’. *IPte. P3 ha* (l. 24, 26), *P4 auemos* (l. 21, 22), *P5 auedes* (l. 3, 9, 37), *P6 ham* (l. 19); *Cpto. P3 auía* (l. 24), *P5 auiades* (l. 5), *P6 auíam* (l. 25); *SPte. P1 aia* (l. 25, 33²), *P4 aiamos* (l. 45), *P5 aiades* (l. 5, 6, 14), *P6 aiam* (l. 39); *Inf. auer* (l. 31, 44); *Part. auidos* (l. 44).

2 ‘Aver, existir, estar presente’. *Cpto. P3 auía* (l. 33, 34).

3 *Auer+part.*: ‘dar por’. *IPte. P3 ham* quitos (l. 12).

4 *Auer de+inf.*: *IPte. P6 ham* de vñjr (l. 3, 38), *han* de vñjr (l. 36); *Cpto. P5 auyades* de perder (l. 7).

[auangeo] *s.m.*

auangeos (l. 39, 40, 43).

auijnça *s.f.* (l. 1, 22, 51, 52, 53).

B

bandería *s.f.* (l. 18).

bem

s.m. **1 bem** (l. 37); -usado en plural- **bëes** (l. 44, 45).

adv. de modo **2 bem** (l. 36);

ben (l. 37).

ben *adv. vid.* s.v. bem.

[bëe] *s.m. vid.* s.v. bem.

[bo] *adx. vid.* s.v. [bõo].

[bõo] *adx.*

bõa (l. 38); **bõos** (l. 17, 18, 28, 37); **bos** (l. 37)

C

caber *v.i.*

Inf. caber (l. 14).

cabído *s.m.* (l. 2, 3, 12, 13, 15, 16, 21, 23², 24², 25, 26, 28, 32, 40, 41, 44, 45, 47⁴, 51).

cada *indef.* (l. 2, 3, 6, 19², 35², 43, 44, 45, 46³, 47²).

[caer] *v.i.*

SFut. P4 caermos (l. 39).

[cappella] *s.f.*

cappellas (l. 10).

[cardéal] *s.m.*

cardëaes (l. 40, 48).

[carta] *s.f.*

cartas (l. 18, 23, 36, 38).

[casa] *s.f.*

casas (l. 12, 24², 26², 27²).

→ **castellagem** *s.* (l. 31).

Non documentamos esta forma nos *corpora* consultados.

chaçumia *s.f.* (l. 5, 14, 35).

chançeller *s.m.* (l. 2).

[chaga] *s.f.*
chagas (l. 19, 30).

[chamar] *v.t.*
Part. **chamados** (l. 23).

cidade *s.f.* (l. 10, 11, 34).

cinque *num.* (l. 55).

[clérigo] *s.m.*
clérigos (l. 34).

cóengo *s.m.* (l. 21); **cóengos** (l. 4, 19, 21, 47, 49).

comçello *s.m. vid. s.v. conçello.*

como *conx.*
1 *modal* (l. 4, 28, 43).
1.1 Como quer que (l. 4).
2 *comparativa* (l. 4, 8, 10, 11, 12, 34, 37).
2.1 Así... como (l. 4, 5, 21, 34).

companion *s.m.* (l.50).

composición *s.f.* (l.1, 7, 51, 52, 53).

compra *s.f.* (l.12).

[comprar] *v.t.*
IPto. **P5 comprastes** (l. 5, 7), **P6 comprarom** (l. 8); *SFut.* **P5 conprardes** (l. 8), **comprardes** (l. 9).

comprir *v.t.*
SPte. **P4 cumpramos** (l. 43); *Inf.* **comprir** (l. 36, 38).

compridamente *adv. de modo* (l. 35, 36, 37).

con *prep.* (l. 13, 16, 23³, 50, 52²). Contrae co artigo definido: **conna** (l. 23, 37).

conçello *s.m.* (l. 16, 17³, 19, 24, 30, 35, 45², 46, 50², 52, 53); **comçello** (l. 2, 3², 15,

16, 17, 18, 19, 21, 23, 42, 47, 49).

condición *s.f.* (l. 6).

connosco *pron. persoal tónico P1 pl.* –forma ligada- (l. 24, 37).

contra *prep.* (l. 10, 20, 21, 38, 44, 46). *Cfr.* *s.v.* **vñjr.**

coroa *s.f.* (l. 41, 43).

[cousa] *s.f.*
cousas (l. 31, 35, 37, 39, 43).

[couto] *s.m.*
coutos (l. 4).

[conuir] *v.t.*
Unid. pluriverbal: *convir a+saber: IPte.* **P3 conuem** a saber (l. 17, 47). *Cfr.* *s.v.* **ssaber.**

[coomar] *v.t.* ‘vingarse’
SPte. **P6 coomem** (l. 30).

corregemento *s.m.* (l. 20).

cruz *s.f.* (l. 41, 43).

custa *s.f.* (l. 16).

D

da *contr. vid. s.v. de.*

dalgo *contr. vid. s.v. fillo.*

[daquel] *contr. vid. s.v. de.*

dar *v.t.*

1 ‘Dar, facer que alguén reciba certa cousa’ *IPte.* **P4 damos** (l. 35); *IPto.* **P3 dou** (l. 35). *Inf.* **dar** (l. 47).

2 ‘Dar, outorgar, conceder’. *IPte.* **P4 damos** (l. 42); *IPto.* **P3 dou** (l. 36). *Part.* **dada** (l. 7).

→ **dayam** *s.m.* (l. 2, 3, 40², 41, 44, 48).

Rexistramos a variante gráfica *dayan* nas CSM e *dayã* en documentos galegos do último terzo do séc. XIV (DDGM).

deante *adv. vid. s.v.* aly, aquí e entom.

de prep. vid. s.v. des.

de prep. (l. 1³, 2⁹, 3, 4⁴, 5³, 6⁴, 7², 8, 9, 10², 11², 12⁴, 14², 15³, 16², 17², 18, 19⁴, 21³, 22, 25², 26, 27², 29³, 30, 31, 32², 33², 34², 35³, 36², 37, 38⁴, 39³, 40, 41³, 43⁵, 44⁵, 45⁵, 46³, 47, 48³, 49, 50², 52², 53³, 54, 55); **d^o** (l. 1, 8, 11, 20, 25, 26, 31, 32). Contrae co artigo determinado e indeterminado: **do** (l. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17², 18, 19, 21², 22, 23, 26, 31², 32, 33, 34, 35, 38, 41, 47⁴, 48, 49², 50², 51³, 52, 53, 54); **del** (l. 14, 17, 23, 36, 38); **da** (l. 2, 3, 7, 10², 11, 12, 13, 15², 16, 18², 24, 26, 31, 33², 34, 35, 38, 44, 51, 52, 53); **dos** (l. 9, 13, 18, 33, 34); **das** (l. 26, 44); **dun** (l. 52). Contrae co pronome persoal: **dellas** (l. 7, 8², 25, 31, 35, 37); **delles** (l. 17, 19², 35). Contrae co demostrativo: **deste** (l. 26); **destas** (l. 27); **daqueles** (l. 37). Contrae co indefinido: **doutro** (l. 38, 51); **dalgo** *vid. s.v.* [fillo dalgo].

[declarar] *v.t.*

Part. **declarado** (l. 15).

deffender *v. t.*

Inf. **deffender** (l. 13²).

demais *adv. de cantidade vid. s.v.* demays.

del *contr. vid. s.v.* de.

[demanda] *s.f.*

demandas (l. 21).

demandar *v.t.*

Inf. **demandar** (l. 13, 46², 47²); *Part.* **demandados** (l. 13).

demays *adv. de cantidade* (l. 8, 9, 11, 14, 16, 17, 19, 26, 28, 30, 32, 34, 43); **demais** (l. 20, 22, 24, 31).

depois *adv. de tempo* (l. 5).

dereito *s.m.* (l. 29); **dereitos** (l. 18).

[derribar] *v.t.*

IPto. **P6 derribarom** (l. 26); *Part.* **derribadas** (l. 24², 25, 27).

desfaser *v.t.* (l. 39).

[desonrra] *s.f.*

desonrras (l. 19, 30).

des *prep. de tempo* (l. 28); **de** (l. 11). *Cf.* *s.v.* entom.

deste *contr. vid. s.v.* de.

deteemento *s. m.* (l. 22).

[deuer] *v.t.*

A construción con *inf.* ás veces faise coa prep. *a.* *IPte.* **P3 deue** a estar (l. 1), sse **deue** fazer (l. 8), sse **deue** fazer (l. 9), **deue** a pagar (l. 9), *P5* **deuedes** aseallar (l. 17), *P6* **deuem** a ffazer (l. 27).

[déuedo] *s.m.*

déuedos (l. 37).

deus *s.m.* (l. 1).

día *s.m.* (l. 3, 26², 47); **días** (l. 1, 54).

dito *adx.* (l. 27, 51, 54); **dita** (l. 52, 53); **ditos** (l. 47).

do *contr. vid. s.v.* de.

dom *s.m.* (l. 1, 2, 7², 11², 21², 22, 26, 27², 35, 40⁵, 47, 48⁴).

dominj *s.m.* (l. 41, 43).

[**dono**] *s.m.*

donos (l. 25², 26).

dous *num. cardinal* (l. 17, 18, 25, 27, 28, 32).

doutro *contr. vid. s.v. de.*

dun *contr. vid. s.v. de.*

E

el¹ *art. vid. s.v. o¹*. Forma do artigo masculino singular que acompaña ao substantivo *rei*. Únese coa *prep. de, vid. s.v. de*.

el² *pron. persoal tónico P3*.

ela (l. 39), **ellas** (l. 25, 38); **elles** (l. 13, 22, 33).

embargo *s.m.* ‘impedimento’ (l. 6, 32); **enbargo** *s.m.* (l. 14).

em *prep. vid. s.v. en.*

emperador *s.m.* (l. 9).

en *prep.* (l. 4⁴, 5², 10⁴, 12, 13, 14², 15, 16, 17, 23, 24, 26, 28, 32, 33, 38, 39, 40, 42, 46², 52, 53, 54); **em** (l. 3², 4, 7, 11, 27, 30, 40, 41). Contrae co artigo determinado: **enno** (l. 1); **no** (l. 29, 33); **enna** (l. 47); **na** (l. 24, 28, 34, 44, 45); **nos** (l. 47); **ennas** (l. 4); **nas** (l. 12, 43). Contrae co demostrativo: **nesto** (l. 16). *Cfr. s.v. presente, todo.*

enbargo *s.m. vid. s.v. embargo.*

enno *contr. vid. s.v. en.*

[**entender**] *v.t.*

SFut. P6 entenderen (l. 27).

entom *adv. de tempo*

Unid. pluriverbal des entom en deante (l. 28).

era *s.f.* (l. 1, 47, 54).

[**escoller**] *v.t.*

SFut. P5 escollerdes (l. 17).

[**escomoyón**] *s.f.*

escomoyões (l. 20).

[**escripuir**] *v.t. vid. s.v. [scripuir]*.

[**escripuán**] *s.m.*

escripuaes (l. 55).

[**esse**] *dem.*

essa (l. 29); **esses** (l. 27).

estar *v.i.*

‘Estar’ *IPte. P3 está* (l. 32), *P6 estam* (l. 24); *Inf. estar* (l. 1).

este *dem.* (l. 3, 26, 45, 50, 52, 54); **esta** (l. 6, 17, 20, 32, 46); **esto** (l. 39, 42, 43, 44, 46, 47); **estes** (l. 18, 28², 41²); **estas** (l. 18, 35, 37, 39, 43). *Cfr. s.v. de e en.*

esto *dem. vid. s.v. este.*

et *conx. copulativa* (l. 1⁵, 2⁸, 3⁹, 4⁵, 5⁹, 6⁶, 7⁵, 8², 9⁶, 10², 11⁵, 12⁷, 13³, 14⁴, 15⁵, 16⁶, 17⁵, 18⁸, 19⁸, 20⁹, 21⁵, 22⁶, 23², 24³, 25⁶, 26⁵, 27³, 28⁴, 29³, 30⁶, 31⁸, 32⁴, 33², 34⁴, 35⁸, 36⁹, 37¹⁰, 38⁵, 39², 40⁵, 41⁸, 42⁵, 43⁸, 44⁷, 45⁶, 46³, 47⁵, 48, 50², 51⁵, 52², 53³, 54³, 55⁹).

eu *pron. persoal tónico P1* (l. 50, 53).

[**exempto**] *adx.*

exemptas (l. 5, 6); **exsenptas** (l. 5).

F

fazer *v.t.*

1 ‘Facer, producir a existencia dalgunha cousa’. *IPte. P4 fasemos* (l. 3, 41), **faze-**

mos (l. 35, 41), **ffazemos** (l. 43); *ICpto*. *P3 fazia* (l. 8); *IPto*. *P4 fesémosuos* (l. 41), *P6 fezerom* (l. 11), *feserom* (l. 30); *IPpto*. *P6 feseren* (l. 28), *ffeseren* (l. 25); *SPte*. *P3 faça* (l. 29, 33), *P5 façades* (l. 8); *P6 ffaçam* (l. 25), *ffaçan* (l. 8); *inf. fazer* (l. 8, 9, 14); **fazer** (l. 23), **ffazer** (l. 16), **ffazer** (l. 27), **ffaser** (l. 30), **fezer** (l. 18), **feser** (l. 28). *Part.* **feito** (l. 28, 29², 41), **feita** (l. 7), **feitas** (l. 20, 25).

2 ‘Facer, obrigar a que se execute unha acción’. Ten valor causativo e vai seguido dun infinitivo. *IPto*. *P1 fiz* (l. 50), **fis** (l. 54).

feito *s.m.* (l. 29, 33).

ffe *s.f.* (l. 38).

[ferida] *s.f.*
feridas (l. 19).

[ficar] *v.i.*
IPte. *P3 fique* (l. 45), *P6 fiquen* (l. 28).

fielmente *adv. de modo* (l. 50, 54).

fillo *s.m.* (l.11).
Unid. pluriverbal fillos dalgo ‘fidalgo’ (l.6).

[fijnar] *v.i.*
Part. **fijnndo** (l. 20).

[fino] *adx.*
fina (l.44).

firme *adx.* (l. 22, 45).

firmidüe *s.m.* (l. 39).
A primeira atestación da voz *firmidüe* atopámola nun documento de 1228 (Monteagudo *Burgo*); non obstante, é unha forma frecuente nos documentos xunto con *firmi-due* e *firmidüee* dende comezos do séc. XIV (DDGM/TMILG).

[fijar] *v.i.* ‘ter confianza’

SPte. *P6 *fijam* (l. 30).

É posible que haxa un erro do copista (*vid.* 3 Lectura) ao escribir *fijam* en lugar da forma esperable *fijem*.

fóra *adv. de lugar* (l. 10, 33, 38, 45²).

[foreijro] *vid. s.v.* [foreiro].

[foreiro]
s.m. **foreiros** (l. 10)
adx. **foreira** (l. 9); **foreijras** (l. 8); **foreyras** (l. 6, 7).

[foreyro] *vid. s.v.* [foreiro].

foro *s.m.* (l.5, 8², 15).

[franqueza] *s.f.*
franquezas (l. 9).

[frijgrés] *s.m.*
frijgreses (l. 10).

G

gãanar *v.t.*
IPto. *P5 gaanastes* (l. 7); *Inf.* **gãanar** (l. 38); *Part.* **gaanadas** (l. 4, 39).

gaança *s.f.* (l. 12).

goardar *v.t. vid. s.v.* guardar.

graça *s.f.* (l. 1).

guardar
v.t. 1 ‘Gardar, protexer, coidar’. *SPte P4 agoardemos* (l. 43), *P6 gaardem* (l. 18); *Inf.* **guardar** (l. 36), **goardar** (l. 38); *Part.* **guardadas** (l. 10²).
v.p. 2 ‘Gardarse, protexerse, defenderse’. *SPte*. *P3 se garde* (l. 28).

guysa *s.f.* (l. 17).

[guisar] *v.t.*

Part. **guisado** (l. 27).

H

haber *v.t. vid. s.v. auer.*

herdade *s.f.* (l. 6, 8, 9, 14); **herdades** (l. 3, 6, 8, 12, 34).

[home] *s.m.*

homes (l. 12, 13, 17, 18, 24, 28).

hoste *s.f.* (l. 23).

hu *adv. de lugar* (l. 29, 33). *Cfr. s.v. [querer].*

hūu

art. indet. **1 Un** (l. 52); **hūa** (l. 14, 15, 18); **vna** (l. 2).

num. cardinal. **2 Hūu** (l. 17,

2.1 Úsase en relación con *cada*. **Hūu** (l. 2, 3, 6, 19², 35, 43, 44, 45², 47); **vn** (l. 46³, 47); **hūa** (l. 35, 37).

[husar] *v.t.*

IPte. **P5 husarom** (l. 11, 15); *SPte.* **P3 huse** (l. 15), **P5 husedes** (l. 17), **P6 husem** (l. 11); *Part.* **husado** (l. 15).

I, J, Y (vogal)

igleia *s.f.* (l. 10, 12, 13, 16, 18², 24, 26, 31, 35, 37, 44, 50); **jgleia** (l. 53).

jgleia *s.f. vid. s.v. igleia.*

jnfante *s.m.* (l. 38).

[ir] *v.i.*

IPte. **P5 uaades** (l. 24).

y *adv. de lugar* (l. 11, 22, 24, 26).

I, J, Y (consoante)

[iazer] *v.i.*

IPte. **P6 iazem** (l. 26); *ICpto.* **P3 iazía** (l. 52).

janeyro *s.m.* (l. 54).

[julgar] *v.t.*

IPto. **P3 julgou** (l. 35).

jur *s.m.* (l. 3).

[jurar] *v.t.*

IPte. **P5 juramos** (l. 39), **P5 juredes** (l. 40, 42), **P6 jurem** (l. 18); *Part.* **jurado** (l. 50, 53).

juramento *s.m.* (l. 41²).

jurisdición *s.f.* (l. 33, 34).

justiça *s.f.*

1 ‘Xustiza, lei’. **Justiça** (l. 15, 29, 31, 33).

2 ‘Oficial de xustiza’. Durante a Idade Media eran oficiais do concello que actuaban como xuíces e ocupábanse das cuestións económicas da localidade (García de Valdeavellano 1993: 539). **Justiças** (l. 2, 14, 29, 30, 42², 49).

juyz *s.m.* (l. 21, 48); **juyzes** (l. 30).

juyzo *s.m.* (l. 38²).

iamays *adv. de tempo* (l. 1).

K

[kalenda] *s.f.*

kalendas (l. 25).

L

[lançar] *v.t.*

SPte. P3 lançe (l. 13).

[laurar] *v.t.*

SPte. P6 lauren (l. 14); *SFut. P6 laura-*
rem (l. 12).

[leal] *adx.*

leaes (l. 37).

[leigo]

s.m. 1 leigos (l. 15).

adx. 2 leigos (l. 34).

leuar v.t.

v.t. ICpto. P6 leuauan (l. 25); *SPte. P3*
leue (l. 25, 32), *P6 leuem* (l. 14). *Inf. leu-*
ar (l. 31).

[liberdade] *s.f.*

liberdades (l. 9).

ligno s. 'madeira' (l. 41, 43).

[ler] *v.t.*

IPto. P1 lij (l. 53).

liure adx. (l. 6); *liures* (l. 5², 6, 12, 25,
34).

liuro s.m. (l. 52).

logo

adv. de tempo 1 'Despois'. Logo (l. 27).

2 'Axiña'. Logo (l. 22)

conx. 3 'Xa que logo, en definitiva'. Logo
(l. 20).

-lo pron. vid. s.v. o².

lugar s.m. (l. 46); *lugares* (l. 47)

M

[maa] *s.f. vid. s.v. mão.*

maestrescola (l. 40, 48).

[manda] *s.f.*

mandas (l. 21).

[mandar] *v.t.*

IPte. P6 mandamos (l. 3, 8, 9, 11, 14, 16,
17, 19, 21, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 34, 40);
SFut. P5 mandarmos (l. 23), *P6 manda-*
ren (l. 22).

mandado s.m. (l. 22).

mando s.m. (l. 22).

maneira s.f.

Unid. pluriverbais: em qualquer maneyra
(l. 7), *en qual maneira quer* (l. 16).

[manter] *v.t.*

Part. manteúdas (l. 10).

mão s.f. (l. 3, 17).

[mao] *adx.*

maas (l. 19).

[marcho] *s.m.* 'Marco, peso de media li-
bra usado para a prata'.

marchos (l. 44)

mayor adx.

1 'Máis grande' (l. 17, 33, 34).

2 'De maior idade' (l. 33).

[meo] *adx.*

mea (l. 14).

mellor adv. de modo (l. 10).

mëor adx. (l. 33).

[mereçer] *v.t.*

SPte. P3 meresca (l. 29); *SFut. mereçer* (l. 29).

merçee *s.f.* (l. 11).

mes *s.m.* (l. 1).

mesa *s.f.* (l. 4).

meesme *indef.* (l. 8).

mill *num. cardinal* (l. 1, 44, 55).

meu *pos. de P1* (l. 50, 51, 54); **mina** (l. 54).

mina *pos. vid. s.v. meu.*

moeda *s.f.* (l. 9, 12, 14, 35).

[monleyro] *s.m.*

monleyros (l. 10).

[morador] *s.m.*

moradores (l. 10, 11).

[morar] *v.i.*

SFut. P6 moraren (l. 12).

morte *s.f.* (l. 29)

mortes (l. 19, 30).

muyto

indef. 1 muyto (l. 37); **muytos** (l. 50).

adv. de modo 2 muytos (l. 37).

muro *s.m.* (l. 31).

N

nehũu *indef. vid. s.v. nihũu.*

nen *conx.* (l. 13, 14, 15, 30, 32, 33², 34, 38⁸, 39⁸).

nesto *contr. vid. s.v. en.*

nihũu *indef.* (l. 10, 13, 14, 15, 30, 33², 39);

nehũu (l. 22); **nihũa** (l. 14, 20).

nembro *s.m.* (l. 29).

no *contr. vid. s.v. en.*

nome *s.m.* (l. 1, 40, 42, 51, 52, 54).

[nomear] *v.t.*

Part. nomeados (l. 41).

non *adv. de negación* (l. 7, 9³, 14, 15, 16, 18, 23, 24, 28, 29², 32², 33², 38, 39, 47).

nós *pron. tónico P4* (l. 1, 2⁴, 3³, 6, 13, 15, 16, 17, 21, 22², 23, 31, 32, 35, 37³, 38, 39, 40, 41², 42, 43, 44³, 45⁵, 46⁵).

nos *pron. átono P4* (l. 13², 16, 36). Contrae co artigo definido: **noslo** (l. 16); **noslas** (l. 13).

noslo *contr. vid. s.v. nos.*

nosso *pos. de P4* (l. 18, 35, 40, 42, 46); **nosso** (l. 23², 33, 40), **nosa** (l. 16², 23), **nossa** (l. 12, 13, 17, 23), **nossos** (l. 2, 12, 38, 45), **nosos** (l. 6, 14, 18, 23, 24, 30, 36, 37, 42, 44, 45), **nosas** (l. 19, 21, 23, 41, 43).

nosso *pos. vid. sv. noso.*

notaría *s.f.* (l. 15).

notario *s.m.* (l. 50, 51, 52, 53); **notarios** (l. 15³, 18, 34).

[nouo] *adx.*

noua (l. 32²).

noue *num. ordinal* (l. 1²).

nunca *adv. de tempo* (l. 13, 30).

O

o¹ *art. det.* (l. 2², 3, 4, 8, 10, 15, 17², 18², 22, 23², 24², 25, 26, 27², 29², 30, 35, 36, 41², 47, 50, 53); **el** (l. 7, 11², 13², 16², 35, 46); **a** (l. 29, 32); **os** (l. 11², 12, 14, 15, 18, 24, 25, 27, 28, 30, 37); **as** (l. 12, 19, 24, 26, 27, 30², 31², 34, 47).

o² *pron. átono* P3 (l. 14, 17, 18, 22, 25, 29²), **-o** (l. 33), **-lo** (l. 16); **a** (l. 6, 12², 47); **os** (l. 12², 18², 26, 33, 44, 45); **as** (l. 5³, 6, 8, 9, 12², 13², 18², 20, 25², 26, 28, 31, 34², 35), **-las** (l. 13).

[obedeecer] *v. t.*

IPte. P5 obedeecedes (l. 36); *IPto. P4 obedecestes* (l. 36).

[obligar] *v. t.*

IPte. P4 obligamos (l. 44, 45).

oie *adv. de tempo* (l. 3, 24).

oïtaua *num. ordinal* (l. 14).

omtre *prep.* (l. 1, 19); **ontre** (l. 15).

onde *pron. relativo* (l. 37).

ora *adv. de tempo* (l. 25).

ou *conx. disxuntiva* (l. 4, 6², 7², 8, 9, 17, 20, 21, 23⁵, 29², 30³, 45³, 46⁶, 47).

[ouuir] *vid. s.v. [oyr]*.

[outorgar] *v. t.*

IPte. P4 outorgamos (l. 3, 8, 9, 11, 14, 16, 17, 19, 21, 22², 24, 26, 28, 30, 31, 32, 34, 35, 41), *P5 outorgades* (l. 36); *IPto. P5 outorgastes* (l. 36).

outro *indef.* (l. 15, 18, 30, 38, 47); **outra** (l. 3, 15, 18, 21, 44); **outros** (l. 10, 41, 50); **outras** (l. 5, 18, 31).

outrosí *vid. s.v. outrossí.*

outrossí *adv. de modo* (l. 42, 45); **outrosí** (l. 3).

[oyr] *v. t.*

SPte. P3 ouça (l. 29); *Part. oydos* (l. 39).

P

pagar *v. t.* (l. 9).

pam *s. m.* (l. 14).

papa *s. m.* (l. 38, 46).

para *prep.* (l. 1, 6², 31³, 32², 42, 43, 46).

[pararse] *v. p.*

IPte. P4 nos paramos (l. 13); *SPte. P4 nos paremos* (l. 13, 16).

[paráuo] *s. f.*

paráuoas (l. 19).

[parente] *s. m.*

parentes (l. 30).

parte *s. f.*

1 ‘Cada un dos fragmentos dun conxunto considerados por separado’. **Parte** (l. 7).

2 ‘Cada unha das persoas que participan no mesmo asunto’. **Parte** (l. 2, 3, 15, 17, 44, 46); **partes** (l. 44, 46).

Unid. pluriverbal de parte a parte (l. 20).

[partirse] *v. p.*

SPte. P3 se parta (l. 22).

[passar] *v. i.*

Part. pasado (l. 26).

pêa *s. f. vid. s.v. pena.*

pena *s.f.* (l. 29, 44, 46); **pêa** (l. 39); **pêas** (l. 20).

peita *s.f.* (l. 5).

[**peitar**] *v.t.* ‘pagar’
SPte. P3 peite (l. 44).

peiuro *s.m.* (l. 39, 44).

perder *v.t.*
SPte. P5 pergades (l. 9); *Inf. perder* (l. 7).

perdimento *s.m.* (l. 29).

[**perdoar**] *v.t.*
SPte. P6 perdoem (l. 30); *Part. perdoado* (l. 20).

per *prep.* (l. 7², 16², 23, 28, 29, 30³, 38², 39, 41, 46²). Contrae co artigo determinado: **perlo** (l. 46); **perla** (l. 1, 7, 13, 22); **perlos** (l. 24²); **perlas** (l. 29). *Cfr.* *s.v.* **por**.

perlo *contr. vid. s.v.* **per**.

pero *conx. adversativa* (l. 13).

perque *conx. vid. s.v.* **porque**.

→ **pertigaría** *s.f.* (l. 5).
Non documentamos esta forma nos *corpora* consultados ata o ano 1328 (TMILG).

pértiga *s.f.* (l. 28).

pertigeyro *s.m.* (l. 29, 33); **pertigeiro** (l. 33).

pesoa *s.f.* (l. 21); **pessôa** (l. 23); **pessôas** (l. 4, 19, 21, 43, 47).

pessôa *s.f. vid. s.v.* **pesoa**.

pidir *v.t.*
Inf. pidir (l. 39).

pidido *s.m.* (l. 12, 34).

poder
s.m. 1 poder (l. 33, 34, 42).
v.t. 2 SPte. P3 posa (l. 14², 47), *P4 posamos* (l. 46), *P6 posam* (l. 39); *SFut. P4 podermos* (l. 16); *Inf. conx podermos* (l. 46).

pôer *v.t.*
IPte. P1 poño (l. 51), **pono** (l. 54); *SPte. P6 poñan* (l. 15); *Inf. pôer* (l. 16, 31); *Part. postas* (l. 20).
Unid. pluriverbal posto que (l. 13-14).

[**poñer**] *v.t. vid. s.v.* **pôer**.

por *prep.* (l. 2², 3³, 4, 17, 19, 21, 22, 36³, 37³, 38³, 44). Contrae co artigo determinado: **porla** (l. 16, 50); **pola** (l. 53); **porlas** (l. 9). *Cfr.* *s.v.* **per**.

porlo *contr. vid. s.v.* **por**.

porque *conx. causal* (l. 32, 35, 36); **porque** (l. 29).

postura *s.f.* (l. 32); **posturas** (l. 31, 32).

prata *s.f.* (l. 44).

presença *s.f.* (l. 54).

preito *s.m.* (l. 1).

[**presente**] *adx.*
presentes (l. 2, 47).
Unid. pluriverbal en presente (l. 39-40), **em presente** (l. 42). *Cfr.* *s.v.* **en**.

[**préstamo**] *s.m.*
préstamos (l. 4); **apréstamos** (l. 4).

priuilegio *s.m.* (l. 36); **priuilegios** (l. 9).

[**procurador**] *s.m.*
procuradores (l. 42, 43).

[prometer] *v.t.*

IPte. P4 prometemos (l. 30, 38), *P5 prometedes* (l. 36).

[público] *adx.*

públicos (l. 18).

Q

qual *pron. relativo* (l. 36, 41², 44, 50, 53); **quaes** (l. 17). *Cfr. s.v. maneira.*

qualquer *indef.* (l. 7, 21).

quanto *pron. relativo* (l. 16); **quantas** (l. 8).

quareenta *num. cardinal* (l. 1).

quatro *num. cardinal* (l. 15).

que¹ *pron. relativo* (l. 1, 3², 5², 6, 7³, 8⁴, 9², 10, 11², 12², 14, 15, 17¹, 18², 19², 20², 21, 22, 23, 24⁴, 25, 26⁵, 27³, 30², 31, 33², 34³, 36², 37², 38, 40, 41, 42, 46, 51, 52²).

que² *conx.* (l. 1, 3², 5², 6², 7, 8⁴, 9², 10², 11⁴, 12², 13³, 14³, 15², 16³, 17⁵, 18³, 19², 21², 22, 23², 24³, 25³, 26, 27², 28, 29, 30, 31², 32³, 34², 39, 40, 43, 46, 47²). *Cfr. s.v. ante, assy, como, pøer, saluo, segundo.*

quen *pron. relativo* (l. 47).

[querer] *v.t.*

‘Querer, desexar facer certa cousa’. *IPte. P4 queremos* (l. 3, 8, 9, 11, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 31, 32², 34); *SFut. P3 quiser* (l. 13, 16, 47²); *P4 quisermos* (l. 22); *Inf. querer* (l. 6).

Unid. pluriverbais: quer...quer (l. 14); **como quer que** (l. 4); **hu quer que** (l. 4, 45). *Cfr. s.v. como e hu.*

[querela] *s.f.*

querelas (l. 19).

[quitar] *v.t.*

IPte. P5 quitamos (l. 20); *IPpto. P6 quitarom* (l. 11); *Part. quita* (l. 6); **quitos** (l. 12, 24); **quitas** (l. 5², 6, 12, 25, 27, 35).

quitamento *s.m.* (l. 39)

R

rrazom *s.f.* (l. 19, 21, 31); **rراسón** (l. 20); **rrasom** (l. 36).

rrasom *s.f. vid. s.v. rrazom.*

rراسón *s.f. vid. s.v. rrazom.*

[rreçeber] *v.t.*

IPte. P4 rreçebemos (l. 37), *P5 rreçebedes* (l. 17); *Inf. rreçeberlo* (l. 16).

rrefazemento *s.m.* (l. 31).

[rregaengo] *adx.*

rregaenga (l. 8, 9); **rregaengas** (l. 5, 6, 8).

rrey *s.m.* (l. 7², 11², 13², 16², 23, 35, 36, 38, 46); **rreis** (l. 9). *Cfr. s.v. rreynna.*

rreuogar *v.t.*

IPte. P4 rreuogamos (l. 20); *Inf. rreuogar* (l. 39).

rreynna *s.f.* (l.38). *Cfr. s.v. rrey.*

rreyno *s.m.* (l. 2).

rricome *s. m.* (l. 38).

S

saber *v.t. vid. s.v. ssaber.*

[sacrilegio] *s.m.*

sacrilegios (l. 20).

Documentamos as voces *sacrilegio*, *sacrilego*, *secrilegio* e *sacrilegyo* no Foro Real

e nun texto portugués do séc. xv (Lorenzo *Cronologia*).

saluo *prep.* (l. 24, 29, 32², 33).
Unid. pluriverbal saluo que (l. 9).

sangue *s.m.* (l. 29²).

[**santo**] *adx.*
santos (l. 39, 40, 43).

→ **satisfacción** *s.f.* (l. 20)
Documentamos as variantes gráficas *satisfaçom* e *satisfaçõ* en documentos portugueses dos séc. xiv, pero *satisfacción* só a documentamos nos *corpora* consultados a partir do séc. xv (DDGM e TMILG).

[**sayr**] *v.i.*
SPte. P5 sayades (l. 23).

ssaber *v.t.*
SPte. P6 sabeam (l. 1); *Inf. ssaber* (l. 17, 47). *Cfr. s.v. [conuir]*.

[**scripuir**] *v.t.*
Part. scripto (l. 51), *escripta* (l. 52), *scriptas* (l. 43).

se¹ *pron.* (l. 21, 32); **sse** (l. 8², 9, 27).

se² *conx. condicional* (l. 6, 13, 22, 23, 25, 28², 29³, 39², 44, 45, 46); **sse** (l. 16, 39).

seello *s.m.* (l. 17, 51²).

segundo *prep.* (l. 28).
Unid. pluriverbal segundo que (l. 10, 12, 13, 15, 25, 27, 35).

sem *prep. vid. s.v. sen.*

semeadura *s.f.* (l. 14).

sempre *adv. de tempo*
Unid. pluriverbais: para sempre (l. 1);
por sempre (l. 4).

senlleiramente *adv. de modo* (l. 7).

sentença *s.f.* (l. 7, 36); **sentenças** (l. 20).

sen *prep.* (l. 6, 14, 18, 20); **sem** (l. 22, 32)

senón *conx. adversativa* (l. 15, 18, 23).

señor *s.m.* (l. 35, 39, 48, 51).

señorío *s.m.* (l. 10, 18, 35, 36).

[**ser**] *v.i.*
1 ‘Existir’. Atribúelle a un suxeito a calidade ou circunstancia expresada por un adxectivo ou substantivo. *IPte. P3 he* (l. 1, 28, 33, 50, 52), *P2 est* (l. 3), *P6 som* (l. 8, 15, 43); *Apto. P6 eram* (l. 5, 6); *IPto. P3 fuy* (l. 51), *ffoy* (l. 52); *SPte. P3 seia* (l. 7),
2 ‘Estar, encontrarse nunha determinada situación, lugar...’. *IPto. P6 forom* (l. 25, 26); *SPte. P6 seiam* (l. 4, 9); *SPto. P3 fosse* (l. 10).
3 ‘Ocorrer ou ter lugar algo’. *IPto. P3 fuy* (l. 47).
4 ‘Ser’ -con valor de posesión ou pertenza. *IPte. P6 som* (l. 11, 34); *IFut. P6 seerán* (l. 11); *SPte. P6 seiam* (l. 5)
5 *Ser + participio*, pasiva. *IPte. P3 he* guisado (l. 27), *P6 som* quitas (l. 35), **som** nomeados (l. 41); *IPto. P3 ffuy* feita (l. 7), **fuy** declarado (l. 15), *P6 forom* guardadas (l. 10), **forom** feitas (l. 20), **forom** derribadas (l. 24, 27); *SPte. P3 seia* | *fijndo* (l. 20) **seia** peiuro (l. 44), *P4 seiamos* chamados (l. 23), **seiamos** oydos (l. 39), *P6 seiam* exemptas (l. 5), **seiam** guardadas (l. 10), **seiam** liures et quitas (l. 12), **seiam** demandados (l. 13), **seiam** quitos (l. 24), **seiam** todas quitas (l. 27), **seiam** liures (l. 34); *SPto. P3 fossen* derribadas (l. 25), **fossen** gaanadas (l. 4), **fosen** postas (l. 20); *SFut. P3 for* stabelecudo (l. 28) **for** feito (l. 28, 29²), *P6 forem* gaanadas (l. 39).

seruir *v.t.*

Inf. seruir (l. 31).

[serviçal] *s.m.*

serviçaes (l. 12, 14).

sete *num. cardinal* (l. 54).

seteenta *num. cardinal* (l. 55).

seu *pos. de P3* (l. 7, 11, 25, 29); **súa** (l. 14, 15); **seus** (l. 4, 25², 26, 30); **súas** (l. 23, 34).

sex *num. cardinal* (l. 44).

sina *s.f.* (l. 23).

sinal *s.m.* (l. 51, 52, 54).

sy *pron. persoal* -forma reflexiva libre- (l. 30).

so *prep. de lugar* (l. 6).

sobre *prep.* (l. 20, 33, 36 39²). Aparece en combinación co artigo determinado: **sóbrelo** (l. 41, 43); **sóbrelo** (l. 41², 43²).

sobredito *adx.* (l. 28); **sobredita** (l. 51).

sóbrelo *contr. vid. s.v. sobre*.

[sofrir] *v.t.*

SPte. P3 sofra (l. 29).

→ **[sospensón]** *s.f.*

sospensões (l. 20)

Documentamos a variante gráfica *suspensom* en 1320 en Lorenzo *Cronologia* (DDGM); *sospensón* non a atestamos nos repertorios consultados ata 1390 (TMILG).

sse¹ *pron. reflexivo vid. s.v. se*¹.

sse² *conx. vid. s.v. se*².

[sseellar] *v.t. vid. s.v. asseellar*.

[stabeleçer] *v.t.*

Part. stabeleçudo (l. 28).

strumento *s.m.* (l. 45).

súa *pos. vid. s.v. seu*.

subscripçom *s.m.* (l. 15)

[suçesor] *s.m.*

suçesores (l. 2, 45); **suçesores** (l. 6, 38).

suçessor *s.m. vid. s.v. [suçesor]*.

suso *adv. de lugar* (l. 43).

susodito *adx.* (l. 33); **susoditos** (l. 27, 41, 47).

T

tal *indef.* (l. 47).

tam *adv. de cantidade tam* (l. 7); *Cfr. s.v. [tanto]*.

tambem *adv. de afirmación* (l. 4², 10, 12, 34).

[tanto] *indef.*

tanta (l. 14). *Cfr. s.v. tam*.

táuo *s.f.* (l. 18); **táuoas** (l. 26).

[teer] *v.t.*

IPte. P3 teen (l. 34), *P6 teedes* (l. 3, 12); *SPte. P3 teña* (l. 18); *P6 teñan* (l. 17).

tempo *s.m.* (l. 4, 10, 12, 13, 26, 30); **tenpo** (l. 34).

término *s.m.* ‘límite temporal’ (l. 27).

terra *s.f.* (l. 4, 5, 13, 14, 35); **terras** (l. 5).

[terreo] *s.m.*

terreos (l. 25, 28).

[testemoya] *s.f.*
testemoyas (l. 55).

testemoyo *s.m.*

Unid. pluriverbal en testemoyo de (l. 51, 54).

thesoureiro *s.m.* (l. 48); **thesoureyro** (l. 40).

thesoureyro *s.m. vid. s.v. thesoureiro.*

todaúa *adv. de tempo* (l. 23, 45).

todo *indef.* (l. 4, 5, 10, 12, 19, 33², 34, 46);
toda (l. 4, 46); **todos** (l. 1, 38, 44); **todas**
(l. 6, 20, 27, 35, 37, 43); únese co artigo
determinado: **tódoslos** (l. 9); **tódalas** (l.
24); **tódaslas** (l. 3, 19, 20, 21, 46).

tódolos *contr. vid. s.v. todo.*

[toller] *v.t.*
IPte. P4 tollemos (l. 33).

traladar *v.t.*
Inf. traladar (l. 54); **tralladar** (l. 50).

tralado *s.m.* (l. 52², 53, 54²); **traslado** (l.
50).

traslado *s.m. vid. s.v. tralado.*

tres *num. cardinal* (l. 32).

tresentos *num. cardinal* (l. 55); **trezentos**
(l. 1).

trezentos *num. vid. s.v. tresentos.*

U, V (vogal)

un *art. vid. s.v. hũu.*

vn *art. vid. s.v. hũu.*

vna *art. vid. s.v. hũu.*

U, V (consoante)

[uassalo] *s.m. vid. s.v. [vassallo].*

uerdade *s.f. vid. s.v. verdade.*

uerbo *s.m.*

Unid. pluriverbal de uerbo a uerbo (l.
53).

uijnte *num. cardinal* (l. 54).

uida *s.f.* (l. 4², 12); **vida** (l. 34).

[-uos] *pron. persoal vid. s.v. uos.*

uós *pron. tónico P5* (l. 3, 6³, 13, 15, 16,
17², 19³, 20, 21, 23, 32, 36², 37², 38³, 40,
42).

uos *pron. átono P5* (l. 10, 11, 23, 35, 36,
43); **-uos** (l. 41).

uoso *pos. de P5* (l. 28, 40, 42); **uosa** (l. 4);
uossa (l. 12, 13); **uosos** (l. 11); **uosas** (l. 5,
12, 43); **uossas** (l. 3, 6, 41).

[uosso] *pos. vid. s.v. uoso.*

[uoz] *s.f.*
uozes (l. 6, 20).

valer *v.i.*

SPte. P3 valla (l. 32², 45); *P6 vallam* (l.
39); *Inf. valer* (l. 1).

[vassalo] *s.m.*

vassalos (l. 30, 36); **uassalos** (l. 37).

vedro *adx.* (l. 11).

[veer] *v.t.*

IPto. P1 uy (l. 53); *SPte. P6 veiam* (l. 27).

vender *v.t.*

Inf. vender (l. 6).

ventura *s.f.* (l. 22).

verdade *s.f.* (l. 51); **uerdade** (l. 54).

vījr *v.i.*

1 ‘Vir, moverse cara ao sitio en que está o que fala’. *IPte. P5 vijdes* (l. 37), *P6 ueem*

(l. 10); *SFut. P4 veermos* (l. 46), *P5 veerdes* (l. 6), *P6 veeren* (l. 46²); *Inf. vījr* (l. 3, 36, 38).

2 Cando vai acompañado pola prep. *contra* equivale ‘loitar contra algo’. *SFut. veer* (l. 44). *Inf. vījr* (l. 38).

vida *s.f. vid. s.v. uida.*

5. Índice onomástico

5.1. Antropónimos

A lematización fixémola pola cadea onomástica máis complexa e, a continuación, indicamos o número de liña en que se atopa no manuscrito orixinal. Incluímos a información que nos achegan o textos sobre as actividades profesionais, as relacións persoais ou calquera outro dato relevante e, nalgúns casos, recolleemos indicacións útiles para a identificación do personaxe. Ademais, tivemos en conta as variantes formais.

Affonso [xi]: 1.7.

Affonso Martiís, cardeal: 1.40, 48.

Affonso Martiís: 1.48.

Affonso Peres, xustiza do Concello de

Santiago: 1.26.

Affonso Peres: 1.49.

Affonso Peres: 1.42.

Afonso Peres: 1.2.

Affonso Rrodrigues, cardeal: 1.48.

Albertín: 1.26.

Aras Eanes, escribán: 1.55.

Aras Peres Pardo, deán de Santiago e de

Lugo: 1.2.

Aras Peres Pardo: 1.47-48.

Aras Peres: 1.40.

Domingo Pérez, notario de Santiago: 1.51.

Diego Aras, cóengo de Santiago: 1.49.

Fernand’Abril, notario de Santiago: 1.50.

Fernán Abril: 1.52.

Fernán Eanes do Villar, cóengo de Santiago: 1.49.

Fernando [iv]: 1.7, 11, 35.

Ffernando, xuíz: 1.21.

- Giao Martiñs de Todella**, xustiza: 1.42, 49.
- Gómez Aras**, xustiza do Concello de Santiago: 1.2, 42, 49.
- Gonçalo Eanes**, cardeal: 1.48.
- Johán Aras**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Johán Dominges**, xustiza: 1.42.
Johán Domínguez do Preguntuyro, arcediogo: 1.22.
Johán Dominges: 1.27.
- Johán Eanes**, arcediogo de Cornado: 1.22, 27, 40, 48.
- Johán Iacob**, xuíz: 1.48.
- Johán Peres Montesino**, xustiza: 1.42.
Johán Peres Montesino: 1.50.
- Lourenço Peres**, mestre de escola: 1.40.
Lourenço Peres: 1.48.
- Marchos Peres**, cardeal: 1.48.
- Martín Bernaldes**, cardeal: 1.40.
Martim Bernáldez: 48.
- Martim Serpe**, xustiza: 1.42.
Martín Serpe: 1.50.
- Martim Fernández de Todella**, xustiza: 1.42.
Martín Fernandes de Todella: 1.49.
- Martim Gianz**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Martim Martiñs**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Martín Peres da Rrúa Noua**: 1.50.
- Nuno Gonçalvez**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Paay da Cana**⁶, abade: 1.21.
- Pay Ffagundes**, notario do Concello de Santiago: 1.53.
- Pedro Affonso**, tesoureiro: 1.40.
Pedro Affonso: 1.48.
- Pedro Eanes d'Allariz**: 1.50.
- Pedro Fernández da Rrúa Noua**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Pedro Migeles**, escribán: 1.55.
- Rodrigo [de Padrón]**, arcebispo de Santiago e chanceler do reino de León (Cebrián Franco 1997: 123): 1.1.
- Roy Freire**, escribán: 1.55.
- Rruy Gómez**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Rruy Gonçalvez**, cóengo de Santiago: 1.49.
- Sancho** [IV]: 1.11.
- Sancho Sánchez**, xustiza: 1.42.
- Santiago Alpheu**, apóstolo: 1.41, 43.
Santiago: 1.41, 43.

6 É posible que se trate do trobador compostelán, clérigo, Pai ou Pae da Cana. Era irmán ou fillo de Arias da Cana e desenvolveu a súa actividade poética a mediados do século XIII (Brea (coord.) 1996: 708, vol. II).

5.2. Topónimos

Tras o nome de lugar indicamos a forma oficial do topónimo, só no caso de presentar algunha mudanza gráfica ou morfolóxica, e a localización -concello e provincia- e despois o número de liña en que se atopa no manuscrito orixinal. Para a súa fixación servímonos do *Noménclator de Galicia* (2003) e no caso de non localizarmos o topónimo, indicámolo poñendo N.I. –non identificado.

Cómpre advertir que recollemos os topónimos que ocupan o segundo e o terceiro lugar nas cadeas onomásticas, por considerarmos que constitúen unha información relevante no estudo da toponimia medieval.

Allariz: 1.50.

Cauleyros, Cabaleiros, en Tordoia,
A Coruña: 1.5.

Cornado, antigo arcediagado da diocese
de Santiago: 1.40, 48.

Lugo, termo de provincia e diocese do
mesmo nome: 1.2, 48.

Preguntuyro, rúa do Preguntoiro, en
Santiago de Compostela: 1.22.

Rrúa Noua, rúa Nova en Santiago de
Compostela: 1.49, 50.

Santiago, capital de Galicia e
arcebispado: 1.2, 4, 7, 10, 30.

Santiago: 1.2⁴, 4, 7, 11, 16, 18, 33,
34², 35, 36, 37, 44², 45, 48, 49, 50³,
52, 53³.

Terra Chaa, Terra Cha: 1.5.

Todella, N.I.: 1.42, 42, 49, 49.

Villar, posiblemente a rúa do Vilar,
Santiago de Compostela: 1.49.

Referencias bibliográficas

Brea, M. (coord.) (1996): *Lírica profana galego-portuguesa. Corpus completo das cantigas medievais, con estudio biográfico, análise retórica e bibliografía específica*. 2 vols. (Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias Ramón Piñeiro).

Bouza Álvarez, E. (1960): “Orígenes de la notaría. Notarios en Santiago de 1100 a 1400”, *Compostellanum* v-iv, 607-609.

Cebrián Franco, J. J. (1997): *Obispos de Iria Flavia y arzobispos de Santiago* (Santiago de Compostela: Instituto Teológico Compostelano).

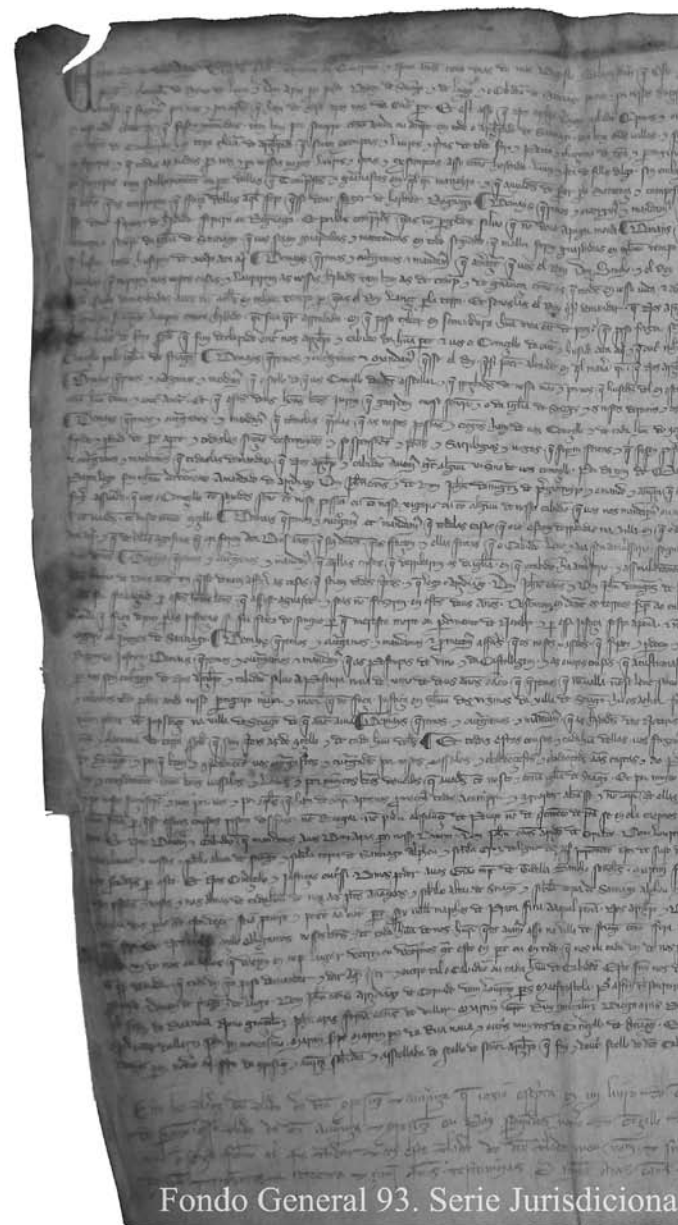
- CSM = Mettmann, W. (ed.) (1959-1972): *Afonso X, o sabio. Cantigas de Santa María*, 4 vols. ([Coimbra]: Universidade).
- DDGM = González Seoane, E. X. (dir.) (2006): *Dicionario de dicionarios do galego medieval*. Anexo 57 de *Verba* (Santiago de Compostela: Universidade).
- García de Valdeavellano, L. (1993): *Curso de historia de las instituciones españolas* (Madrid: Alianza).
- Justo Martín, Mª J. / Lucas Álvarez, M. (1991): *Fontes documentais da Universidade de Compostela. Pergameos da serie de Bens do Arquivo Histórico Universitario (Anos 1237- 1537). Edición diplomática* (Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega).
- Lorenzo *Cronologia* = Lorenzo, R. (1968): *Sobre cronologia do vocabulário Galego-Português. (Anotações ao ‘Dicionário etimológico’ de José Pedro Machado)* (Vigo: Galaxia).
- Lorenzo, R. (1988): “Normas para a edición de textos medievais galegos”, en Kremer, Dieter (ed.), *Actes du XVIII Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes. Université de Trèves (Trier), 1986*. Vol.vi, 76-85 (Tübingen: Max Niemeyer).
- Lorenzo, R. (2004): “Edición de documentos medievais: problemas que presentan algunhas abreviaturas”, en Álvarez, Rosario / Santamarina, Antón (eds.): *(Dis)cursos da escrita. Estudos de filoloxía galega ofrecidos en memoria de Fernando R. Tato Plaza*, [449]-458 ([A Coruña]: Fundación Pedro Barrié de la Maza).
- Monteagudo *Burgo* = Monteagudo, H. (2005): “O Foro do Burgo do Castro Caldelas (1228) e a emerxencia do galego escrito”, *Grial* 166, 113-119. Dispoñible a transcripción do texto en: http://www.consellodacultura.org/mediateca/pubs.pdf/doc_en_.pdf.
- Noménclator de Galicia: toponimia oficial das provincias, concellos, parroquias e lugares*. Xunta de Galicia. Consellería de Presidencia. Comisión de Toponimia (2003). Dispoñible en <http://www.xunta.es/nomenclator/index.htm> [Consult. 05.04.2010].
- NOMIG = Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega (2003¹⁸): *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* ([Santiago de Compostela/A Coruña: RAG / ILG]).

Portela Pazos, S. (1944): *Decanologio de la S.A.M. Iglesia Catedral de Santiago de Compostela*, 109-112 (Santiago de Compostela: Cabildo de la S.A.M.I. Catedral).

Temperán Villaverde, E. / Cepeda Fandiño, A. (2000): *Arquivo Histórico Diocesano. Fondo General (Mosteiro de San Martiño Pinario de Santiago de Compostela)* (Santiago de Compostela: Xunta de Galicia).

TMILG = Varela Barreiro, X. (dir.) (2004-): *Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega* (Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega) Disponible en <http://ilg.usc.es/tmilg> [Consult. 15.05.2010].

Anexo

Fondo General 93. Serie Jurisdiccional

